

ISTRAŽIVANJE
ZAŠTITA I PRAVA ŽRTAVA
NASILJA U OBITELJI

DEŠA Dubrovnik, 2024.

ISTRAŽIVANJE

ZAŠTITA I PRAVA ŽRTAVA NASILJA U OBITELJI

Nakladnik:

DEŠA Dubrovnik

Frana Supila 8, 20000 Dubrovnik

020 420 145 / 020 311 625

info@desa-dubrovnik.hr

www.desa-dubrovnik.hr

Za nakladnika:

ANA CVJETKOVIĆ, izvršna direktorica

Autorica:

doc. dr. sc. NIKOLINA HAZDOVAC BAJIĆ

Kvalitativno istraživanje Zaštita i prava žrtava nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji provedeno je kroz program PowerON-a financiranog sredstvima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, kao i kroz projekt koji podržava Zaklada SOLIDARNA kroz Fond za žene u sklopu Programskih potpora za OCD-e program te kroz projekt „Mreža OCD-ova – Suradnjom do kvalitete“ financiranog sredstvima grada Dubrovnika.

Sadržaj Kvalitativnog istraživanja Zaštita i prava žrtava nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji u isključivoj je odgovornosti udruge DEŠA i ne odražava nužno stajalište Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Zaklade SOLIDARNA, ni Grada Dubrovnika.

ISBN 978-953-59810-5-3

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001230470.

SADRŽAJ

Predgovor	5
1. Uvod: Što je nasilje u obitelji?	6
2. Republika Hrvatska: Zakonodavni okvir	8
3. Dubrovačko-neretvanska županija: Analiza postojećeg stanja	13
4. Svrha, ciljevi i metode istraživanja	20
5. Rezultati istraživanja	23
Žene i djeca kao žrtve nasilja	23
Vrste nasilja, rizični faktori za pojavu nasilja, uzroci neprijavlivanja nasilja	26
Problemi unutar sustava - perspektiva stručnjaka	29
Problemi unutar sustava - perspektiva žrtava	42
Međuresorna suradnja	43
Samoprocjena kompetentnosti stručnjaka	45
Iskustva žrtava s institucijama	45
Specifični problemi u pogledu nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji	47
Prevenција nasilja u obitelji	50
6. Zaključci i preporuke	51
Reference	56

Kvalitativno istraživanje Zaštita i prava žrtava nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji

Rezultati

doc. dr. sc. Nikolina Hazdovac Bajić

Predgovor

Istraživanje Zaštita i prava žrtava nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji pokrenuto je od strane udruge DEŠA. DEŠA je „organizacija civilnoga društva koja radi na održivom društvenom, ekonomskom, kulturnom i ekološkom osnaživanju i izgradnji zajednice. Udruga aktivno odgovara na potrebe građana, a osobito pruža podršku socijalno osjetljivim skupinama koje uključuje u društveni život lokalne zajednice.“¹ Pomoć žrtvama obiteljskog nasilja, kao posebno osjetljivoj i ranjivoj skupini u zajednici predstavlja jedan od važnih područja djelovanja DEŠE. U tom smislu DEŠA već dugi niz godina pruža podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji te je pokrenula niz programa i projekata za pomoć i unapređenje položaja žrtava obiteljskog nasilja.

Obiteljsko je nasilje prepoznato kao veliki društveni problem sa „zabrinjavajućim statističkim podacima o visokom broju slučajeva“² u hrvatskom društvu. S druge strane, Dubrovačko-neretvanska županija ima i svoje specifičnosti (a tiču se geografskih obilježja, prometne izoliranosti, raspršenosti i raznolikosti područja, nedostatka prostora i visokih cijena nekretnina, nedovoljnog broja servisa za pomoć i podršku žrtvama, nedostatka edukativnih programa, nedostatka specijaliziranih organizacija i materijalnih sredstava, nedovoljno razvijenog sustava potpore žrtvama prije i tijekom sudskog procesa te nakon njega u smislu sustavne podrške u stambenom zbrinjavanju, psihosocijalnom tretmanu itd.) koji dodatno utječu na rješavanje problema obiteljskog nasilja.

Povod za provedbu ovog istraživanja proizašao je iz izravnog iskustva u radu sa žrtvama obiteljskog nasilja od strane udruge DEŠA. Istraživanje je osmišljeno kao podloga za buduće programe, projekte i smjernice koje bi išle u smjeru učinkovitije pomoći žrtvama obiteljskog nasilja na području Dubrovačko-neretvanske županije, kao i boljem razumijevanju cjelokupnog procesa s kojom se stručnjaci iz različitih područja, ali i žrtve nasilja u obitelji, susreću u rješavanju ovog problema. U tom smislu istraživanje je eksplorativne naravi, a osnovni mu je cilj dobiti široki uvid u cjelokupnu sliku problematike obiteljskog nasilja na području Dubrovačko-neretvanske županije. Svrha istraživanja je dobiti podatke koji

¹ <https://desa-dubrovnik.hr/o-nama/> (preuzeto 9.2.2024.).

² Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2017. do 2022. godine (dostupno na <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Nacionalna%20strategija%20zastite%20od%20nasilja%20u%20obitelji%20za%20razdoblje%20do%202017.%20do%202022.%20godine.pdf>, pruzeto 9.2.2024.)

moгу poslužiti kao uporište za projekte i programe unaprjeđenja sustava. Istraživanje se temelji na kvalitativnoj metodologiji, odnosno polu-strukturiranim intervjuima s različitim dionicima koji u sustavu dolaze u doticaj sa žrtvama obiteljskog nasilja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kao i sa žrtvama nasilja u obitelji.

Na temelju podataka dobivenih provedbom istraživanja moguće je identificirati točke prijepora unutar sustava te oblikovati potencijalne smjernice za njegovo unapređivanje na lokalnoj razini.

Zahvaljujemo Područnom uredu Zavoda za socijalni rad u Dubrovniku koji nam je dostavio statističke podatke za potrebe izrade analize stanja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kao i Područnom uredu Zavoda za socijalni rad u Korčuli te Policijskoj upravi Dubrovačko-neretvanske županije. Zahvaljujemo i svim sudionicima istraživanja bez kojih ono ne bi bilo moguće: predstavnicima policije, državnog odvjetništva, sudova, sustava socijalne skrbi, predstavnicima lokalne i regionalne samouprave te udruga civilnog društva koji su se odazvali našem pozivu da sudjeluju u intervjuima te s nama podijelili svoja znanja i iskustva. Posebno zahvaljujemo svim osobama koje su pristale s nama podijeliti svoja iskustva iz perspektive žrtava u slučajevima nasilja u obitelji te time dale značajan doprinos ovom istraživanju.

1. Uvod: Što je nasilje u obitelji?

Nasilje u obitelji izuzetno je kompleksan i osjetljiv društveni fenomen. S jedne strane postoji javni društveni stav osude takvog ponašanja i konsenzus o njegovoj štetnosti, a s druge različiti narativi „kulturnog prikrivanja“ kroz koje se odvija aktivno prostorno-vremensko distanciranje od oblika nasilja povezanih s intimnom sferom, u smislu da se ono uvijek događa „nekom drugom, negdje drugdje ili davno, u prošlosti“ (Bukovčan i Dugac 2022: 98).

U društvenim znanostima, sociologiji osobito, pitanje nasilja u obitelji relativno je kasno postalo tema unatoč povijesnim dokazima iz različitih kulturalnih konteksta da je obitelj bila „poprište međuljudskog nasilja otkako postoje pisani zapisi o ljudskoj vrsti i obitelji“ (Gelles 1985: 348). Nasilje prema strancima i javna očitovanja nasilja kroz povijest su se percipirala kao ozbiljnije i teže povrede koje zahtijevaju javnu reakciju, dok je nasilje u obitelji često doživljavano kao posljedica bliskih međuljudskih odnosa. Gelles (1985) ističe kako je za sociološku znanost nasilje u obitelji bilo u slijepoj točki zbog činjenice da je sakriveno u privatnoj sferi te je zbog toga negirano kao javni problem. Osim što je postojao manjak svijesti o nasilju unutar obitelji i njegovoj rasprostranjenosti, društvena klima u zapadnom svijetu tek je kasnih šezdesetih i ranih sedamdesetih godina 20. st. sazrela da se ono osvijesti i kao društveni pa onda i sociološki problem. Ove su promjene velikim dijelom potaknute zamahom drugog vala feminizma koji je fokus usmjerio na obiteljsku sferu i probleme koji su u njoj ostajali skriveni. Nakon toga postupno se mijenja

shvaćanje onoga što čini društveno prihvatljivo ponašanje, kao i društvena percepcija o ljudskim pravima, odnosno svijest o potrebi zaštite prava pojedinaca za što je povremeno potrebno intervenirati u privatnu sferu. Pri tome se u određenoj mjeri redefinira javno i privatno i mijenja percepcija privatne obiteljske domene kao nedodirljive i skrivene od dosega javne. Važne se promjene događaju i u načinu na koji se društvo nosi s nasilnim ponašanjem i razvojem učinkovitih mehanizama za rješavanje problema do kojih dolazi u privatnim krugovima, posebice u obitelji.

Sociološka teorija kao jedan od osnovnih uzroka različitog tretiranja muškaraca i žena, odnosno različitih prava koja imaju, ističe patrijarhat (Klasnić 2011; Mamula i Dijanić Plašč 2014; Rubenser 2007; Swearingen, 2003; Thio 2001). I premda se u javnoj sferi odnosi moći između rodova pomalo približavaju (iako su još daleko od jednakih), u privatnoj sferi mnoga društva zadržavaju „formulu zamjene ženske usluge domaćice i spolnog sjedinjenja za financijsku pomoć“ (Galić 2002: 230), ostavljajući tako određeni broj žena i dalje u ekonomski i statusno podređenoj poziciji.

Međutim, patrijarhalni odnosi i ekonomska neravnoteža nisu jedini uzroci nasilja u obitelji. Oni su kompleksni, nisu jednostavno mjerljivi, a često ni vidljivi. Nasilje u obitelji javlja se među svim društvenim skupinama: spolnim, dobним, obrazovnim, statusnim, materijalnim, itd. Osim toga, kao i brojne druge sociološke koncepte, i nasilje kao pojam teško je definirati. Ono se u najširem smislu definira kao sve ono što „prinudno sputava i ograničava realizaciju i razvoj pozitivnih ljudskih potencijala“, odnosno „svi postupci i aktivnosti koji se mogu označiti kao upotreba ili prijetnja subjekta nasilja/izvršitelja nasilja (nasilnika) upotrebom sile u odnosu na objekt nasilja (žrtvu), bez obzira na to o kojoj vrsti sile se radi, a u cilju da se žrtvi, posredno ili neposredno nanese fizička bol ili kod nje izazove strah i patnja (psihička bol), kako bi se ponašanje žrtve stavilo pod kontrolu izvršitelja nasilja (Radenović 2012: 206). Nasilje u obitelji uključuje korištenje prisilnog i uvredljivog ponašanja u svrhu zastrašivanja, ponižavanja, vrijeđanja, izoliranja i kontrole drugih osoba ili osobe, što kod žrtve rezultira strahom i nesigurnošću. Može uključivati fizičke, seksualne, psihičke i emocionalne elemente, ekonomsko zlostavljanje i kontrolu te zanemarivanje. S obzirom na međusobni odnos između žrtve i počinitelja možemo ga podijeliti na nasilje među intimnim partnerima, nasilje nad djecom, nasilje među braćom i sestrama te nasilje nad starijima, no u praksi se ove varijacije uglavnom svode na dihotomiju koja uključuje nasilje među intimnim partnerima (bračnim, vanbračnim, sadašnjim ili bivšim) i nasilje nad djecom (odnosno međugeneracijsko nasilje). Svaka kategorija ima svoje etiološke i fenomenološke specifičnosti i zahtijeva drugačiji društveni tretman i strategije prevencije (Šprem 2023: 39). Nasilje muškaraca u intimnim partnerskim odnosima nad ženama najčešći je oblik obiteljskog nasilja (WHO 2024).³ Šprem (2023) navodi kako su muškarci češći počinitelji nasilja u obitelji, dok su žene u većem broju slučajeva žrtve (i u prekršajnim i u kaznenim predmetima); najveći broj žrtava je u dobi od 30-50 godina

³ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (preuzeto 29.4.2024.).

te se prema bliskim osobama najučestalije čine kaznena djela prijetnje, tjelesne ozljede i nametljivog ponašanja. Mamula i Dijanić Plašč (2014) u svojem istraživanju dolaze do sličnih zaključaka: tipična žrtva nasilja u obitelji u RH je žena u dobnoj skupini od 36 do 45 godina, u braku je ili vezi te ima dvoje djece. Nadalje, ima srednjoškolsko obrazovanje, nezaposlena je i bez prihoda, a svoj materijalni status procjenjuje lošim ili vrlo lošim. Izložena je najmanje jednom obliku nasilja, najčešće psihičkom, nakon čega slijede fizičko, ekonomsko i seksualno nasilje.

Istanbulska konvencija je prvi pravno obvezujući međunarodni akt koji se bavi suzbijanjem nasilja nad ženama i sastavni dio unutarnjeg zakonodavnog poretka Republike Hrvatake. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koja je ratificirana 2018. godine (tzv. Istanbulska konvencija)¹ nasilje nad ženama kvalificira kao kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena te u ovaj oblik nasilja ubraja „sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu.“ Pojam roda označava „društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce“, te zaključuje kako je rodno utemeljeno nasilje nad ženama ono nasilje koje je usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili ono koje nerazmjerno pogađa žene (pri čemu su u kategoriju žena uključene i djevojčice mlađe od 18 godina). Konvencija definira i nasilje u obitelji kao „sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom.“

U rujnu 2023. nadzorni mehanizam za provedbu Istanbulske konvencije GREVIO objavio je osnovno polazišno evaluacijsko izvješće o provedbi Istanbulske konvencije s obvezujućim preporukama za Republiku Hrvatsku². GREVIO preporuke, osobito one koje su označene s „urgira“ i „ snažno potiče“ potrebno je implementirati odmah ili u najkraćem roku, uz istovremeno utvrđivanje aktera koji rade na razvoju specifičnih područja politika obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom kao i provedbi tih preporuka. Prema tim preporukama **snažno se potiču hrvatske vlasti** da:

1. poduzmu dodatne napore u usvajanju i provedbi sveobuhvatnog skupa politika za sprječavanje i borbu protiv svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom, posebno seksualnog nasilja;
2. nastave ulagati napore u to da osiguraju da sve političke i zakonodavne mjere

¹ Tekst Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulske konvencije) dostupan na <https://rm.coe.int/1680462470> (preuzeto 30.4.2024.)

² GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), Osnovno evaluacijsko izvješće GREVIO-a o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), Hrvatska. (dostupno na <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/GREVIO/GREVIO%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20PROVEDBI%20KONVENCIJE%20VE%20O%20SPRE%C4%8CAVANJU%20I%20BORBI%20PROTIV%20NASILJA%20NAD%20C5%BDENAMA%20I%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20ZA%20REPUBLIKU%20HRVATSKU.pdf>, preuzeto 8. 5. 2024.).

poduzete s ciljem provedbe Istanbulske konvencije jasnije odražavaju razumijevanje da je nasilje nad ženama, uključujući nasilje u obitelji, usmjereno na ženu samo zato što je žena ili koje nesrazmjerno pogađa žene;

3. unaprijede mjere za utvrđivanje i uklanjanje nedostataka u odgovoru institucija na nasilje nad ženama, u skladu s njihovom obvezom dužne pažnje; osiguraju da različiti državni dužnosnici, uključujući policijske službenike, odgovaraju za nepoštivanje obveze dužnog sprečavanja, istrage i kažnjavanja djela nasilja obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom; prikupljaju podatke o predmetima pokrenutima protiv javnih službenika zbog neispunjavanja obveze dužne pažnje, uključujući ishode takvih slučajeva;
4. dodijele ulogu koordinacijskog tijela jednom ili više potpuno institucionaliziranih subjekata, daju im jasne zadaće, ovlasti i nadležnosti koje su jasno iskomunicirane te dodijele potrebne ljudske i financijske resurse tim subjektima kako bi se osigurala održivost njihova rada; osiguraju, s jedne strane koordinaciju i provedbu politika i mjera, a s druge, njihov neovisni nadzor i procjenu, kako bi se osigurala objektivnost u procjeni politika; osiguraju da se uloge tijela za koordinaciju primjenjuju na sve oblike nasilja obuhvaćene Istanbulskom konvencijom i da su potkrijepljene odgovarajućim i primjerenim podacima koji su potrebni za donošenje politika utemeljenih na dokazima;
5. osiguraju sustavno i usporedivo prikupljanje podataka u sektoru zdravstva o broju slučajeva u kojima su žrtve zatražile pomoć od zdravstvenih institucija zbog svih oblika nasilja obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom;
6. ženama osiguraju, kroz zakonodavne i druge mjere, pristup posebnim programima koji se bave specifičnim potrebama njih kao žrtava nasilja u području stambenog zbrinjavanja, strukovnog obrazovanja i osposobljavanja i zapošljavanja te na taj način pridonose njihovom oporavku i ekonomskom osnaživanju, kao i da osiguraju osposobljavanje stručnjaka u sustavu socijalne skrbi o rodnoj uvjetovanosti nasilja nad ženama, uključujući nasilje u obitelji;
7. izrade protokole i smjernice za zdravstvene djelatnike kako bi se osiguralo standardizirano postupanje u pružanju skrbi u slučajevima svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koji uključuju identifikaciju žrtava, pregled, dijagnostiku, liječenje, dokumentiranje ozljeda i upućivanje u odgovarajuće specijalizirane službe potpore; promiču i institucionaliziraju suradnju između zdravstvenog sektora i specijalističkih službi;
8. podrže uspostavu usluga potpore lako dostupnih žrtvama svih oblika nasilja nad ženama, a ne samo nasilja u obitelji, s pristupom koji u središtu ima žrtvu i njezino osnaživanje, te uzimajući u obzir potrebe specifičnih grupa žena, oslanjajući se na dugogodišnju stručnost i iskustvo ženskih nevladinih organizacija;
9. osiguraju rad telefonske linije koja će biti dostupna u cijeloj zemlji, besplatna, anonimna te dostupna 0-24, 7 dana u tjednu, a koja će biti namijenjena žrtvama svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom te koja će biti dostupna na više jezika. Ova telefonska linija za pomoć trebala bi biti dostupna svim

ženama, uključujući žene s oštećenjem sluha, a njome bi trebalo upravljati stručno osoblje osposobljeno za sve oblike nasilja. GREVIO nadalje snažno potiče hrvatske vlasti da osiguraju dugoročno i održivo financiranje organizacijama civilnog društva koje upravljaju nacionalnim telefonskim linijama za pomoć kako bi se osigurao njihov kontinuirani rad;

10. uspostave referalne centre za žrtve seksualnog nasilja koji će pružati hitnu liječničku pomoć, potporu za doživljenu traumu, forenzičke preglede i hitnu, kratkoročnu i dugoročnu psihološku pomoć bez obveze prijave nasilja policiji i kvalificiranim stručnjacima, a koji će biti osposobljeni za rad u slučaju rodno uvjetovanog nasilja nad ženama te koji će obavljati preglede uzimajući u obzir posebnu osjetljivost žrtvi, u skladu sa standardima utvrđenima Istanbulsom konvencijom;
11. djeci svjedocima nasilja u obitelji pruže dugoročne, prilagođene usluge, uključujući psihološko savjetovanje koje pružaju djelatnici osposobljeni za slučajeve štetnog utjecaja koje svjedočenje nasilju u obitelji ima na djecu;
12. osiguraju da se dužnost prijavljivanja koju imaju stručnjaci ublaži tako što će žrtve dobiti potpune i osjetljive informacije kako bi mogle same donijeti informiranu odluku i zadržati autonomiju;
13. preispitaju obvezu stručnjaka, uključujući onih koji djeluju u nevladinim organizacijama, da prijave slučajeve nasilja nad ženama i njihovom djecom, osim ako imaju opravdanog razloga vjerovati da je počinjeno teško djelo nasilja i da se mogu očekivati daljnja teška djela nasilja. Navedeno može zahtijevati obvezu prijave koja ovisi o prethodnom pristanku žrtve, osim u slučaju kada se radi o maloljetnoj žrtvi ili osobi koja se ne može sama zaštititi zbog invaliditeta;
14. osiguraju da se definicija psihičkog nasilja u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji provodi na način koji uzima u obzir rodnu uvjetovanost ovog oblika nasilja i dinamiku moći u odnosima koji uključuju nasilje u obitelji, u skladu s Istanbulsom konvencijom;
15. učinkovito istražuju, progone i kažnjavaju djela psihičkog nasilja punim korištenjem dostupnih odredbi u hrvatskom Kaznenom zakonu, te da povećaju razinu svijesti, među ostalim i kroz usavršavanje službenika zaduženih za provedbu zakona, sudaca i drugih relevantnih stručnjaka o rodnoj uvjetovanosti i posljedicama psihičkog nasilja, kao i da preispitaju postojeću sudsku praksu kako bi ispitali jesu li dostupne odredbe adekvatno korištene u praksi;
16. poduzmu sve potrebne mjere za uspostavu bolje prakse u provedbi članka 140. Kaznenog zakona radi osiguranja sigurnosti svih žrtava i uzimanja u obzir rodne uvjetovanosti ovog oblika nasilja, njegove internetske dimenzije i njegovih ozbiljnih psihičkih posljedica;
17. pojačaju napore kako bi se ispitali slučajevi nasilja u obitelji koji su doveli do smrti žrtve, s ciljem utvrđivanja mogućih nedostataka u odgovoru institucija/pravosuđa na nasilje i uklanjanja takvih nedostataka u budućnosti;
18. osiguraju – kroz učinkovito usavršavanje djelatnika pravosuđa i druge odgovarajuće mjere – da kazne i mjere izrečene za nasilje u obitelji i druge oblike nasilja nad

ženama obuhvaćene Istanbulskom konvencijom budu učinkovite, razmjerne i odvraćajuće. To bi uključivalo, među ostalim, osiguravanje razumijevanja tijela kaznenog progona i djelatnika pravosuđa da uvjetne ili odgođene kazne u slučajevima nasilja u obitelji i drugih oblika nasilja nad ženama ne služe načelima osiguravanja pravde za žrtve, okončanja nekažnjavanja počinitelja ili odvratanja od takvih djela;

19. donesu zakonodavne mjere kako bi izričito uključili sve otegotne okolnosti navedene u članku 46. Istanbulske konvencije u sve relevantne odredbe koje se primjenjuju na nasilje nad ženama te da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi osigurali, kroz usavršavanje i odgovarajuće smjernice, da se u pravosuđu sve okolnosti navedene u članku 46. Istanbulske konvencije primjenjuju u praksi kao otegotne okolnosti;
20. podrže i učinkovito provedu zabranu obveznog mirenja u postupcima rastave roditelja u slučajevima u kojima je u prošlosti postojalo nasilje u obitelji, uključujući razvoj smjernica i provedbu stručnog usavršavanja o metodama provjere slučajeva nasilja u obitelji, s ciljem povećanja kompetencija relevantnih stručnjaka za prepoznavanje i uzimanje u obzir psihološke dinamike nasilja u obitelji, uključujući specifičnosti povezane s nasiljem nakon rastave;
21. osiguraju sustavnu uporabu standardiziranih alata za procjenu rizika utemeljenih na dokazima za sve oblike nasilja obuhvaćene Istanbulskom konvencijom i u skladu s tim osiguraju stručno usavršavanje djelatnika svih nadležnih tijela kako bi se omogućilo pravodobno utvrđivanje i odgovaranje na sve relevantne čimbenike rizika od smrtnosti i ponovljenog nasilja pri prvom kontaktu sa žrtvama; ojačaju kapacitete tijela zaduženih za provedbu zakona za provođenje procjene rizika u slučajevima nasilja u obitelji uvođenjem razmjene informacija na temelju suradnje više tijela, uključivanjem specijaliziranih službi za žene, te da povećaju učinkovite mjere zaštite i/ili planova sigurnosti kojima se žrtve i njihova djeca štite od rizika daljnjeg nasilja. Tijela bi nadalje trebala jamčiti provođenje naknadnih procjena kako bi se uzele u obzir sve promjene u razini rizika;
22. poduzmu pravne ili druge mjere kako bi osigurale da hitni nalozi za udaljavanje budu dostupni u hrvatskom kaznenopravnom sustavu, kako u prekršajnom tako i u kaznenom postupku i bez obzira na optužujuće odluke tužiteljstva ili na to jesu li žrtve pokrenule prekršajni postupak te da ispunjavaju zahtjeve članka 52. Istanbulske konvencije. Nakon toga, mora se osigurati propisno provođenje u praksi, među ostalim, putem stručnog usavršavanja i ulaganja napora u postizanje senzibilizacije policije, tijela socijalne skrbi, tužitelja i sudaca te osiguravanjem da ne dolazi do propusta u zaštiti žrtava zbog isteka bilo kojeg hitnog naloga za udaljavanje, zabrane približavanja ili zaštite stavljanjem na raspolaganje uzastopnih mjera zaštite koje se mogu primijeniti odmah nakon toga;
23. preispitaju svoj sustav privremenih naloga za zaštitu kako bi se osiguralo: da budu dostupni za dugotrajnu zaštitu u prekršajnom i kaznenom postupku bez nepotrebnog odgađanja, odmah nakon isteka hitnih naloga za udaljavanje i bez

obzira na osuđujuću presudu, kako bi se izbjegli nedostaci u zaštiti i proširili na sve oblike nasilja obuhvaćene područjem primjene Istanbulske konvencije; pažljivo provođenje naloga za zaštitu, sankcioniranje kršenja u skladu sa zahtjevom za učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim kaznenim ili drugim sankcijama; praćenje napretka u tom području prikupljanjem podataka o broju i vrstama izrečenih naloga za zaštitu, kršenjima takvih naloga i sankcijama izrečenim kao rezultat toga;

24. izmijene zakon kako bi se kazneni postupak po službenoj dužnosti provodio u vezi s kaznenim djelima kako je navedeno u članku 55. stavku 1. Istanbulske konvencije, uključujući slučajeve tjelesnih ozljeda počinjenih u kontekstu nasilja u obitelji;
25. povećaju učinkovitost pravne i psihosocijalne potpore u svim fazama sudskih postupaka za sve žrtve nasilja nad ženama i djecom žrtvama, uključujući i promicanje i potporu uloge specijaliziranih ženskih organizacija i onih koji pomažu djeci žrtvama;
26. poduzmu zakonodavne ili druge korake za provedbu svih mjera za zaštitu prava i interesa žrtava svih oblika nasilja nad ženama, kako je utvrđeno u članku 56. Konvencije;
27. osiguraju primjenu u praksi postojećih mjera za zaštitu prava i interesa žrtava tijekom istraga i sudskih postupaka za sve oblike nasilja nad ženama. Prikupljanje podataka i istraživanje o provedbi tih mjera i njihovoj učinkovitosti potrebno je provoditi redovito, među ostalim iz perspektive žrtve;
28. poduzmu mjere kako bi osigurali unapređenje u prepoznavanju, obradi i zaštiti migrantica i žena tražiteljica azila koje jesu ili bi mogle postati žrtve rodno uvjetovanog nasilja;
29. nevladinim organizacijama osiguraju pristup ženama migranticama u centrima za smještaj i prihvat, na neovisnoj osnovi, te da osiguraju transparentnost uvjeta pod kojima se pristup odobrava ili odbija. Rani pristup neovisnim savjetima stručnjaka može rezultirati boljim ishodima zaštite za žene i predstavlja važnu zaštitu od moguće zlouporabe ovlasti u centrima za smještaj.

GREVIO **urgira** hrvatske vlasti da

1. razviju dugoročni koordinirani plan/strategiju i pritom uzmu u obzir važnost svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom te da usvoje ciljane mjere usmjerene na rješavanje specifičnih potreba svih skupina žrtava, posebice žena koje su izložene ili bi mogle biti izložene višestrukoj diskriminaciji, na temelju razumijevanja rodne uvjetovanosti nasilja nad ženama;
2. poduzmu mjere kako bi osigurali da su podaci koje su prikupili svi relevantni dionici, uključujući tijela zadužena za provedbu zakona i pravosudna tijela, razvrstani s obzirom na spol i dob žrtve i počinitelja, njihov odnos, zemljopisni položaj i različite oblike nasilja obuhvaćene Istanbulskom konvencijom te da sadržavaju i podatke o prisutnosti djece žrtava. Pri prikupljanju podataka o slučajevima nasilja u obitelji potrebno je uključiti i kaznene i prekršajne postupke, kao i uvesti kategorije podataka koje bi omogućile razlikovanje međugeneracijskog nasilja od nasilja među intimnim partnerima; uskladili prikupljanje podataka između tijela kaznenog

progona i pravosuđa kako bi se, među ostalim, omogućila procjena stope osuđujućih presuda i stope opadanja te stope ponovnog počinjenja djela; omogućila temeljita analiza kretanja predmeta kroz kaznenopravni tijek – tijela kaznenog progona, tužiteljstava i sudova te utvrdili mogući nedostaci u odgovoru potonjih subjekata na slučajeve nasilja; uveli sustav prikupljanja podataka koji omogućuje točno bilježenje broja povreda hitnih naloga za udaljavanje, zabranu približavanja i naloga za zaštitu, broja sankcija izrečenih kao rezultat takvih povreda i broja slučajeva u kojima su povrede dovele do ponavljanja nasilja ili smrti žrtve;

3. poduzmu mjere za sprečavanje svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih područjem primjene Istanbulske konvencije, posebice promicanjem promjena mentaliteta i stavova opće populacije, koji pridonose opravdavanju i nastavku nasilja nad ženama, rješavanjem strukturnih nejednakosti među ženama i muškarcima kao temeljnih uzroka takvog nasilja;
4. osiguraju sustavno i obvezno početno i stručno osposobljavanje o sprječavanju i otkrivanju svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenih Istanbulskom konvencijom za sve stručnjake, posebice za zdravstveni sektor, socijalne radnike i pravnike poput onih u državnom odvjetništvu i pravosuđu. Takva obuka trebala bi se temeljiti na načelima nediskriminacije i ravnopravnosti žena i muškaraca te biti osmišljena u bliskoj suradnji sa svim relevantnim dionicima, uključujući neovisne ženske nevladine organizacije koje pružaju specijaliziranu potporu ženama žrtvama nasilja. Potrebno je uspostaviti jasne protokole i smjernice kako bi se odredili standardi koje djelatnici trebaju slijediti u svojim područjima rada;
5. povećaju broj i kapacitet odgovarajućih i lako dostupnih skloništa koja pružaju siguran smještaj na temelju razumijevanja rodne uvjetovanosti nasilja nad ženama i u odnosu na sve oblike nasilja obuhvaćene Istanbulskom konvencijom; osiguraju da su skloništa dovoljno geografski rasprostranjena i dostupna svim ženama, uključujući žene s invaliditetom, žene manjinskog podrijetla, migrantice s nezakonitim statusom i druge žene koje su izložene riziku od višestruke diskriminacije; osiguraju da sve žene i njihova djeca imaju pristup skloništim, bez obzira na to žele li prijaviti vlastima nasilje koje su pretrpjele te da žrtvama daju mogućnost da se same prijave; razviju minimalne standarde kvalitete koje skloništa moraju ispunjavati, ako oni već ne postoje, na temelju razumijevanja rodne uvjetovanosti nasilja nad ženama, osnaživanja žrtava i pristupa usmjerenog na žrtve i ljudska prava te uzimajući u obzir obećavajuće prakse razvijene na međunarodnoj razini; osiguraju održivo financiranje i dostatne ljudske resurse skloništa; uvedu i osiguraju kontinuirano i stručno usavršavanje osoblja;
6. osiguraju dostupnost protokola/smjernica i usavršavanja o postupanju u slučajevima seksualnog nasilja i silovanja u svim zdravstvenim ustanovama u Hrvatskoj te njihovu potpunu provedbu; stave na raspolaganje komplete za uzimanje uzoraka u slučaju silovanja u bolnicama zajedno sa sustavom za pohranu forenzičkih dokaza u slučajevima kada je žrtvi potrebno vrijeme za razmatranje o tome hoće li prijaviti silovanje/seksualno nasilje; povećaju kapacitete organizacija

koje pružaju specijalističke usluge psihološkog savjetovanja i skrbi o žrtvama seksualnog nasilja, osiguraju njihovu financijsku stabilnost i osiguraju da zdravstveni djelatnici sustavno upućuju žrtve na te usluge; poduzmu mjere za uklanjanje prepreka ženama žrtvama seksualnog nasilja koje se javljaju tim centrima za potporu;

7. preispitaju obvezu stručnjaka, uključujući one koji rade u referalnim centrima za žrtve seksualnog nasilja, da prijave slučajeve nasilja nad ženama, osim u situacijama u kojima postoje opravdani razlozi za vjerovati da je počinjen teški čin nasilja obuhvaćen područjem primjene Istanbulske konvencije i da se mogu očekivati daljnja teška djela nasilja. Navedeno može zahtijevati obvezu prijave ovisno o prethodnom pristanku žrtve, osim ako je žrtva maloljetna ili se ne može sama zaštititi zbog intelektualnih teškoća;
8. poduzmu potrebne mjere kako bi osigurali da su nadležni sudovi dužni razmotriti sva pitanja vezana uz nasilje nad ženama prilikom određivanja prava na skrb o djeci i viđanje djece te procijeniti bi li takvo nasilje opravdalo ograničavanje prava na skrb o djeci i viđanje djece;
9. poduzmu potrebne mjere, uključujući zakonodavne izmjene, kako bi se osigurao poništaj sklopljenih brakova bez nepotrebnog opterećenja žrtava;
10. osiguraju brz i nepristran odgovor svih službenika zaduženih za provedbu zakona u slučajevima nasilja u obitelji i drugih oblika nasilja nad ženama, u njihovim domovima i na javnim mjestima, na temelju punog poštivanja ljudskih prava žena, posebno prava na život i tjelesni integritet; poduzmu praktične korake, kao što je stručno usavršavanje djelatnika razvijeno u suradnji sa specijaliziranim ženskim nevladinim organizacijama, kako bi se prevladali uvriježeni stavovi, uvjerenja i prakse - uključujući dvostruka uhićenja i pogrešno klasificiranje kaznenih djela kao prekršaja - koji stoje na putu policijskom odgovoru na nasilje u obitelji utemeljenom na razumijevanju rodne uvjetovanosti, utjecaja i posljedica nasilja, a koji u središtu ima sigurnost žrtve, prikupljanje dokaza i punu odgovornost počinitelja;
11. izdaju smjernice ili standardne operativne postupke uredima javnih tužitelja kako bi se osiguralo postupanje osjetljivo na žrtve u svim slučajevima nasilja nad ženama obuhvaćenima Istanbulskom konvencijom te kako bi se, među ostalim, bolje opremila tužiteljstva za prikupljanje i uzimanje u obzir svih dostupnih dokaza u progonu svih oblika nasilja nad ženama obuhvaćenim Istanbulskom konvencijom;
12. žurno prepoznaju i poduzmu mjere u svim slučajevima nasilja nad ženama od strane granične policije kako bi se osigurala pravda za zlostavljanje u prošlosti i osiguralo da takvo zlostavljanje u budućnosti ne prođe nekažnjeno.

I ovo istraživanje predstavlja korak u smjeru GREVIO preporuka, osobito u smislu jasnijeg definiranja rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u obitelji, budući da terminologijska nedosljednost i nedostatak konceptualno-definicijske jasnoće vezane uz pitanje rodno uvjetovanog nasilja i obiteljskog nasilja prisutna u javnoj sferi, uzrokuju različita shvaćanja nasilja u obitelji od strane ne samo javnosti, nego i samih žrtava i sustava. Nadalje, predstavlja

i korak u smjeru ojačavanja suradnje između službenih institucija i institucija civilnog društva u svrhu snažnije i učinkovitije potpore žrtvama rodno uvjetovanog i nasilja u obitelji. Od osobite je važnosti prepoznati da je rodno uvjetovano nasilje i obiteljsko nasilje često obrazac ponašanja, a ne nužno jedan izolirani incident. Drugim riječima ne radi se o pojedinačnom i privatnom problemu, nego o strukturalnom te je stoga njegova prevencija i rješavanje kolektivna i društvena odgovornost. Specifičnost nasilja u obitelji (za razliku od drugih oblika nasilja), ističe Šprem (2023: 46), odnosi se na činjenicu „kako se nasiljem u obitelji povređuje posebno cijenjen društveni institut obitelji te se krše moralne i normativne obveze koje članovi obitelji imaju jedni prema drugima.“ Osim toga, nasilje u obitelji kao obrazac ponašanja koji se intergeneracijski prenosi predstavlja ozbiljan problem zbog čega je na ove oblike ponašanja potrebno djelovati što ranije.

Poseban problem u istraživanjima nasilja predstavlja i kulturološki faktor, budući da postoje znatne razlike među društvima i zajednicama po pitanju prihvatljivosti obiteljskoga nasilja, granice nasilja i ne-nasilja kao i spremnosti pojedinaca da za ove probleme traže pomoć, zaštitu i podršku u široj zajednici.

2. Republika Hrvatska: Zakonodavni okvir

Postoje značajne kontekstualne razlike među društvima u odnosu na to kako definiraju, razumijevaju i tretiraju nasilje. Cifrić (2009: 144) ističe kako „svako društvo za sebe definira što je nasilje.“ U tom smislu hrvatska Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2017. do 2022. godine određuje nasilje u obitelji kao kršenje osnovnih ljudskih prava i temeljenih sloboda.

U Ustavu Republike Hrvatske propisuje se obveza zaštite ljudskih prava, zabranjuje zlostavljanje i diskriminacija. Prema članku 14. sve su osobe jednake pred zakonom te se svima jamče jednaka prava i slobode neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. U članku 3. propisuje se ravnopravnost spolova, a u članku 21. svakome se jamči pravo na život. Članak 22. Ustava jamči nepovredivost slobode i osobnosti, članak 23. zabranjuje bilo koji oblik zlostavljanja, članak 35. propisuje zaštitu dostojanstva, a članak 26. jednakost pred sudovima i drugim tijelima s javnim ovlastima. Prema članku 62. i 63. država je obvezna štiti materinstvo,

djecu i mladež te stvarati uvjete za dostojan život, osigurati skrb za maloljetnike bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Prema članku 64. svi su dužni štiti djecu i nemoćne osobe.

Kao jedna od država članica Europske unije i Ujedinjenih naroda, Hrvatska je potpisnica različitih međunarodnih dokumenata usmjerenih na sprječavanje nasilja u obitelji i zaštitu žrtava. Početkom 2013. godine potpisana je Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koja je ratificirana 2018. godine (tzv. Istanbulska konvencija). Od ostalih dokumenata važni su i Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe, Konvencija Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom, Opća preporuka br. 19. iz 1992. godine Odbora Ujedinjenih naroda za uklanjanje diskriminacije žena, Deklaracija Ujedinjenih naroda o uklanjanju nasilja nad ženama iz 1993. godine, Preporuka Rec (2002) Odbora ministara Europe, Pekinška platforma iz 1995. godine, Rezolucija o ljudskim pravima 2005/41 iz 2005. godine, Direktiva 2012/29/EU Europskog Parlamenta i Vijeća iz 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela, Direktiva Vijeća 2004/80/EZ od 29. travnja 2004. o naknadi žrtvama kaznenih djela, Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća iz 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječjoj pornografije i druge.

Broj međunarodnih dokumenata svjedoči o važnosti ovog problema unutar kojega se hrvatska zakonodavna struktura nastoji prilagoditi. Nažalost, to rezultira čestim promjenama legislative i hipernormiranošću i može stvoriti više prostora za nejasnoće i nedosljednost.

Unutar hrvatskog nacionalnog zakonodavnog okvira i strateških dokumenata valja istaknuti Zakon o socijalnoj skrbi, Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Kazneni zakon, Prekršajni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Zakon o zaštiti svjedoka, Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela, Zakon o suzbijanju diskriminacije, Zakon o ravnopravnosti spolova, Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, podzakonske akte (Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja) te Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020., Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova, Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine i druge.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, članak 10., definira da je nasilje u obitelji:

- primjena fizičke sile uslijed koje nije nastupila tjelesna ozljeda;
- tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci;
- psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
- spolno uznemiravanje;

- ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci;

- zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.⁴

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji definira i obitelj te određuje da su to muž i žena u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, srodnici po krvi u ravnoj lozi bez ograničenja, srodnici po krvi u pobočnoj lozi zaključno s četvrtim stupnjem, srodnici po tazbini zaključno s drugim stupnjem, osobe koje su živjele zajedno u obiteljskoj ili izvanbračnoj zajednici i njihova djeca, te osobe koje imaju zajedničku djecu, posvojitelj i posvojenik, skrbnik i štitićenik.

Nadalje, Kazneni zakon u članku 179.a definira kazneno djelo Nasilje u obitelji i propisuje „Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod članova obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj ili stanje dugotrajne patnje, a time nije počinjeno teže kazneno djelo kaznit će se kaznom zatvora od jedne do tri godine“.⁵ Kazneni zakon dodatno propisuje zaštitu bliskih osoba od nasilja pa su tako kao kvalifikatorni oblici kaznenih djela propisane kažnjive radnje na štetu bliske osobe u kaznenim djelima: ubojstvo (čl. 110.), teško ubojstvo (čl. 111.), usmrćenje (čl. 112.), sakaćenje ženskih spolnih organa (čl. 116. st. 3), tjelesna ozljeda (čl. 117. st. 2), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. st. 2), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. st. 2), teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrt (čl. 120.), teška tjelesna ozljeda iz nehaja (čl. 121.), prisila (čl. 138. st. 2), prijetnja (čl. 139. st. 4), nametljivo ponašanje (čl. 140. st. 2), spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152.), silovanje (čl. 153), i spolno uznemiravanje (čl. 156.).⁶

Posljednjim izmjenama triju zakona, Zakona o kaznenom postupku, Zakona o zaštiti nasilja u obitelji i Kaznenog zakona, iz 2024. godine nastoje se proširiti prava žrtava nasilja i uvesti strože kazne za počinitelje.⁷ Najznačajnije su promjene Kaznenog zakona kojima se povisuju kazne za silovanje te teška kaznena djela protiv spolne slobode i spolne zloupotrebe djeteta, ukida se zastara kaznenog progona i izvršenja kazne za sva teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Uvodi se i posebno kazneno djelo - teško ubojstvo ženske osobe, tj. femicid, za koje je moguća kazna zatvora od najmanje

⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, NN 114/22 (dostupno na <https://www.zakon.hr/z/81/Zakon-o-za%C5%A1titi-od-nasilja-u-obitelji>, preuzeto 7.2.2024.)

⁵ Kazneni zakon, NN 114/23 (dostupno na <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>, preuzeto 7.2.2024.)

⁶ Kazneni zakon, NN 114/23 (dostupno na <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>, preuzeto 7.2.2024.)

⁷ Zakon o kaznenom postupku uvodi pravo žrtve na žalbu protiv rješenja o mjeri opreza, propisuje 100 metara kao minimalnu udaljenost prilikom nalaganja mjera opreza, a pri čemu će kod kršenja mjera opreza policija imati ovlast uhititi nasilnika, a sud u roku od 24 sata obvezu odlučiti o zamjeni mjera opreza istražnim zatvorom. Također, žrtva dobiva pravo na pratnju osobe od povjerenja kroz cijeli postupak. Izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji briše se prekršaj spolnog uznemiravanja i prebacuje se u sferu kaznene odgovornosti, pooštavaju se prekršajne kazne i propisuju da će se za kršenje zaštitnih mjera moći izreći isključivo zatvorska kazna.

10 godina do dugotrajnog zatvora. Pri tome se uvodi pojam rodno utemeljenog nasilja kao nasilja usmjerenog na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa ženu, što podrazumijeva da je rodno utemeljeno nasilje otegotna okolnost u kaznenom djelu.

Bez obzira što su u navedenim zakonskim tekstovima definirani oblici nasilja u obitelji, i dalje u praksi postoje odstupanja oko različitih ponašanja i njihove kvalifikacije kao nasilja, a osobito ostaje teškoća njegova dokazivanja u sudskom postupku (Milas 2005). Osnovni je izazov u činjenici da je aktualni normativni okvir za nasilje u obitelji trojak – nasilje u obitelji istovremeno predstavlja i prekršaj i samostalno kazneno djelo, a predstavlja i kvalificirani oblik pojedinih drugih kaznenih djela, što stvara dvojbe i neujednačenu praksu (Šprem 2023). Martinjak i Filipović (2019) ističu kako policija razlikuje kazneno djelo i prekršaj s obzirom na kontinuitet (trajanje) i intenzitet (sredstvo izvršenja, ozljede žrtve), pri čemu su dodatni čimbenici ranija osuđivanost počinitelja, alkoholiziranost počinitelja i stjecaj. S druge strane Visoki sud Republike Hrvatske određuje razliku između kaznenog djela i prekršaja u težini ugrožavanja zaštićenog dobra što je sud dužan ocijeniti u svakom pojedinom slučaju. Visok stupanj nasilja, surovosti ili beščutnosti počinitelja te posebno izraženo poniženje ili patnja žrtve upućuju da se radi o kaznenom djelu, a ne prekršaju (Martinjak i Filipović 2019).

Treba još jednom naglasiti da, unatoč globalnim procesima koji djeluju na ujednačavanje ideja o ljudskim i građanskim pravima u različitim državama, ipak postoje znatne razlike među njima. Čak i među zemljama članicama Europske unije koje dijele zajedničku zakonodavnu superstrukturu postoje idiosinkratska odstupanja koja proizlaze iz društveno-povijesnih okolnosti, razvoja demokratskih struktura, nevladinih udruga, zagovaranju individualnih prava i mehanizama intervencije javne u privatnu sferu. Šprem (2023: 49-50) sugerira kako po pitanju nasilja u obitelji među tzv. starim i novim demokracijama postoje značajne razlike što se vidi u kreiranju penalne politike. Pri tome tzv. mlade demokracije znatno sporije razvijaju mehanizme zaštite, a „obračunavaju se“ s nasiljem u obitelji „više na institucionalnoj i penalnoj razini nego na stvarnoj promjeni u privatnoj i moralnoj sferi.“ Česte promjene unutar kaznenog prava, tvrdi autorica, stvaraju nesigurnost i otkrivaju nedostatak promišljene društvene strategije u borbi protiv nasilja u obitelji, koje se mora rješavati i izvan pravnog okvira.

Kao i u mnogim drugim zemljama s tzv. novim demokracijama, privatni problemi postali su, barem djelomično, javni tek nedavno. U socijalizmu se ono što se događalo u obitelji tretiralo kao privatna stvar i nije bilo mehanizama za javnu reakciju na svako neprimjereno ponašanje, pa tako ni na nasilje u obitelji. Nasilne radnje među članovima obitelji pravno su inkriminirane samo ako su se dogodile u javnom prostoru (Martinjak i Filipović 2019). Vlada RH je tek 1998. godine donijela Nacionalni program za djecu u kojem se izričito spominje zaštita djece od nasilja i zanemarivanja. Osim toga, tek je promjenama Kaznenog zakona iz 1997. godine postojanje braka ili izvanbračne zajednice postalo irelevantno za postojanje kaznenog djela silovanja. Od 2000-ih doneseni su novi zakoni i uspostavljene nove institucije, poput pravobranitelja za djecu i pravobranitelja za ravnopravnost spolova

(Bilić i sur. 2012: 24). Dakle, mehanizmi za zaštitu od nasilja u obitelji relativno su novi. Istraživanja potvrđuju da je danas u Hrvatskoj dobro razvijen pravni normativni okvir za zaštitu žrtava u kaznenom postupku. Međutim, još uvijek postoje značajni nedostaci u provedbi (Bezić i Šprem 2020). Drugi važan društveni aspekt za temu nasilja u obitelji je pitanje ljudskih prava. Naime, od ulaska Hrvatske u EU raste svijest o pravima pojedinca. No, kultura tih prava je još uvijek niska, a prati je i oklijevanje zadiranja u privatnu sferu po pitanju obiteljskog života i seksualnog morala (ili seksualnosti općenito). Hrvatska je zemlja s izrazito kolektivističkim društvenim karakteristikama (Lacko i sur. 2022). Iako je socijalizam promicao (barem formalno) rodnu ravnopravnost i modernost, prevladavajući društveni model ostao je prilično patrijarhalan, tradicionalan i autoritaran (Brajdić Vuković i sur. 2014) pa premda se razvijaju svijest o ovom problemu i mehanizmi zaštite ranjivih skupina, ovi procesi još uvijek nisu na istoj razini kao u nekim drugim europskim državama (Šprem 2023: 51). Stoga ne čudi previše da se, usprkos brojnim pokušajima i inicijativama u posljednjih nekoliko desetljeća, patrijarhalni odnosi u društvu još uvijek odražavaju na obiteljske odnose. Hrvatsko društvo, kao i mnoga druga postkonfliktna i posttranzicijska društva muče problemi ekonomske i osobne nesigurnosti što su čimbenici koji pridonose povećanju nasilja u obitelji (Dokmanović u Klasnić 2011), osobito za vrijeme društvenih i ekonomskih kriza (što je bio slučaj u vrijeme pandemije SARS-CoV-2 virusa).

Ipak problem nasilja u obitelji sve je više prisutan kao tema u javnom prostoru, najnovije promjene zakonskih okvira, kao i donošenje lokalnih strategija za suočavanje s ovim problemom s kojim su započeli neki gradovi svjedoče o promjenama javne percepcije položaja žrtve, povećanoj svijesti nadležnih državnih tijela i potrebe za de-privatizacijom nasilja u obitelji. S druge strane, postoje znatne regionalne razlike po ovom pitanju. Osim toga, generalno govoreći, problem nasilja u obitelji još uvijek nije česta tema znanstvenih istraživanja, osim radova koji se tiču pravnog okvira. Potreba istraživanja ovog problema uglavnom dolazi na poticaj civilnih udruga koje se angažirano bave nasiljem u obitelji u različitim dijelovima Hrvatske i koje su napravile velike iskorake po pitanju pomoći i podrške žrtvama, otvaranju skloništa, savjetovališta i telefonskih linija, ali i suradnje s institucijama unutar sustava.

3. Dubrovačko-neretvanska županija: Analiza postojećeg stanja

Dubrovačko-neretvanska županija najjužnija je županija u Republici Hrvatskoj i teritorijalno je organizirana u 22 jedinice lokalne uprave i samouprave, odnosno 5 gradova (Dubrovnik, Korčula, Ploče, Metković i Opuzen) i 17 općina (Blato, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Kula Norinska, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Pojezerje, Slivno, Smokvica, Ston, Trpanj, Vela Luka, Zažablje i Župa dubrovačka). Županijsko središte je Grad Dubrovnik. Prostor Županije čine dvije osnovne funkcionalne i geografske cjeline: relativno usko uzdužno obalno područje s nizom pučinskih i bližih otoka te prostor Donje Neretve s gravitirajućim priobalnim dijelom. DNŽ prekinuta je državnom granicom s Bosnom i Hercegovinom.

Geografski položaj, oblik i razdvojenost DNŽ, u praktičnom smislu stvaraju poteškoće za obavljanje funkcija različitih institucionalnih tijela, ali i u smislu dostupnosti usluga za stanovnike nekih dijelova županije. Osim toga, u posljednjih nekoliko godina prisutan je problem nedostataka stručnog kadra unutar sustava koji se dotiče problema nasilja u obitelji, osobito kad je riječ o otocima.

Na lokalnoj i regionalnoj razini u Republici Hrvatskoj po pitanju problema nasilja u obitelji značajna je uloga organizacija civilnog društva koje su svojim radom ukazivale na manjkavosti sustava i poticale pozitivne promjene kojima se sustav unapređivao (Mamula i Dijanić Plašč 2014). Međutim, postoje izrazito velike razlike u broju i stupnju razvoja civilnoga društva između različitih županija u Hrvatskoj. Po tom pitanju, a prema dostupnim podacima, u DNŽ djeluje 4% od ukupnog broja udruga u Hrvatskoj. Županija se nalazi na sedmom mjestu prema broju registriranih udruga, ali tek na 19. mjestu prema broju stanovnika koji dolazi na jednu udruhu. Po pitanju financiranja udruga iz lokalnog proračuna, DNŽ je na desetom mjestu.⁸ *Bottom up* (odozdo prema gore) pristup kad se radi o problemu nasilja u obitelji prepoznat je kao važan i u izvješću GREVIO,⁹ koje kao pozitivan primjer naglašava uključenost jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno pojedinih općina i gradova, te svih županija u Republici Hrvatskoj u provedbu zadanosti Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija). Pri tome se jedinice lokalne i regionalne samouprave potiču u provođenju istraživanja i prikupljanju podataka o rodno uvjetovanom nasilju posebice usmjerenima na promicanje promjena mentaliteta i stavova koji pridonose

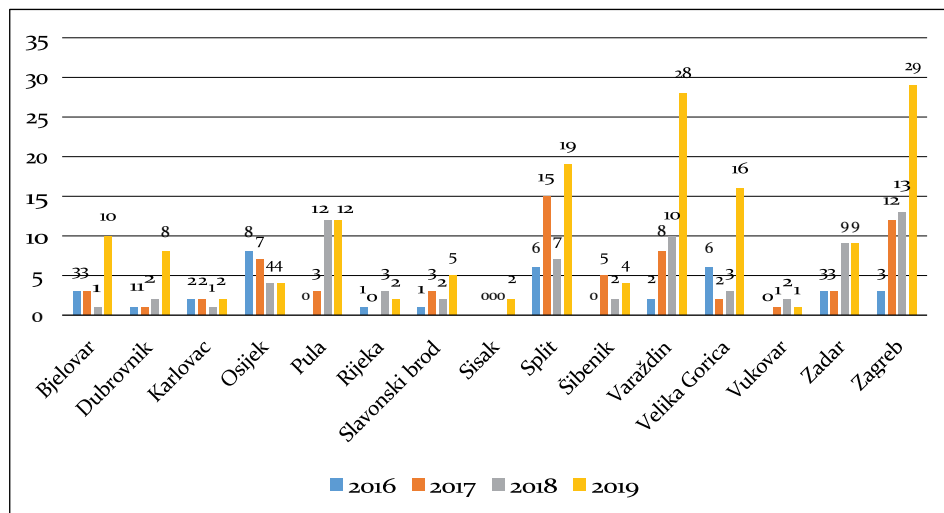
⁸ Podaci iz 2017. (dostupni na https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/Slicing/GetDocx/5697&ved=2ahUKewiX8bmXyPuFAXUFQPEDHF-NDB0QFnoECCoQAQ&usq=AOvVaw00Sk1pqt-e_-wctillWKlr, preuzeto 24.4.2024.) i iz 2020. (dostupni na https://udruge.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/udruge_u_RH_2020.pdf, preuzeto 24.4.2024.).

⁹ GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence), Osnovno evaluacijsko izvješće GREVIO-a o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se provode odredbe Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), Hrvatska. (dostupno na <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelji%20i%20djeca/GREVIO/GREVIO%20IZVJE%C5%A0%C4%86E%20O%20PROVEDBI%20KONVENCIJE%20VE%20O%20SPRE%C4%8CAVANJU%20I%20BORBI%20PROTIV%20NASILJA%20NAD%20O%20C5%BDENAMA%20I%20NASILJA%20U%20OBITELJI%20ZA%20REPUBLIKU%20HRVATSKU.pdf>, preuzeto 8. 5. 2024.).

opravdavanju i nastavku nasilja nad ženama te rješavanju strukturnih nejednakosti među ženama i muškarcima kao temeljnih uzroka takvog nasilja.

Posljednjih godina na razini Republike Hrvatske prisutan je opći porast broja prijava nasilja u obitelji, kao i broja optuženih i osuđenih za kazneno djelo nasilje u obitelji. Na Slici 1 prikazan je broj osuđenih punoljetnih osoba za čl. 179.a kaznenog zakona prema sjedištu i nadležnosti županijskog suda 2016. - 2019. godine u Republici Hrvatskoj.

Slika 1: Broj osuđenih punoljetnih osoba za čl. 179.a Kaznenog zakona prema sjedištu i nadležnosti županijskog suda 2016. - 2019. godine u Republici Hrvatskoj

Izvor: Šprem (2023: 216)

U Zagrebačkoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2023. do 2025.¹⁰ navodi se kako je prema službenim podacima Ministarstva unutarnjih poslova za razdoblje od 2018. do 2022. na razini Republike Hrvatske uočljiv paralelni trend smanjenja prekršaja nasilja u obitelji, ali i alarmantni trend porasta kaznenih djela iz područja kaznenopravne zaštite djece i obitelji. Ove se promjene povezuju prije svega s promjenom zakonskih normi, ali i brutalizacijom obiteljskog nasilja. Nadalje se navodi kako se broj prekršaja u 2021. u odnosu na 2018. smanjio za 13,9 %, dok je porastao broj kaznenih djela iz navedenih područja na 85 % (1.000 kaznenih djela u 2018., 1.850 u 2021.). Broj prijavljenih kaznenih djela na razini Hrvatske sedam je godina uzastopno u porastu, a od 2015. do 2021. gotovo se utrostručio, kao i porast kaznenih djela na štetu djece uglavnom evidentiranih kao djela nasilja u obitelji.

¹⁰ Dostupno na <https://www1.zagreb.hr/sluzbeni-glasnik/#/app/akt?id=1ac0cdc1-3983-4f04-bac1-db9675cae7d1> (preuzeto 28.4.2024.).

Ovdje treba napomenuti da se statistički podaci o nasilju u obitelji razlikuju ovisno o izvoru čija se metodologija prikupljanja podataka razlikuje. Šprem (2023) navodi kako mnogi podaci koji bi bili korisni nisu javno dostupni čak ni istraživačima, a problem proizlazi i iz čestih izmjena zakona koje otežavaju statističko praćenje obiteljskog nasilja u dužem vremenskom periodu.

Prema podacima Policijske uprave Dubrovačko-neretvanske županije za posljednje tri godine (2021., 2022. i 2023.) evidentiran je porast kaznenih djela koja spadaju u oblast nasilja u obitelji. Podaci su prikazani u Tablici 1. U godini 2021. od 199 evidentiranih kaznenih djela vezanih uz nasilje u obitelji, najčešća su kaznena djela prijetnje (68) i povrede djetetovih prava (39), u 2022. od 211 kaznenih djela najčešća su kaznena djela prijetnje (69) i povrede djetetovih prava (45), dok su u 2023. od 237 evidentiranih najčešća kaznena djela prijetnje (78) i kaznena djela nasilja u obitelji (49). U odnosu na ukupan broj prijavljenih kaznenih djela, najčešće su oštećene osobe ženskog spola (oko 66% slučajeva). Prema čl. 10. Zakona o zaštiti nasilja u obitelji koji prekršajno regulira područje nasilja u obitelji zabilježeno je 158 prekršaja u 2021. godini, 171 i 2022. godini i 158 u 2023. Počinitelji navedenog prekršaja su u najvećem broju osobe muškog spola, u 80 % slučajeva. Najčešća dob počinitelja je u rasponu od 31 do 50 godina. S obzirom na svojstvo počinitelja i žrtve najčešće se radi o supružnicima ili bivšim supružnicima. U navedenom trogodišnjem razdoblju predloženo je ukupno 390 zaštitnih mjera, dok se broj mjera opreza ne vodi u evidencijskom obliku.

Tablica 1: Broj evidentiranih kaznenih djela i prekršaja iz oblasti nasilje u obitelji za područje Dubrovačko-neretvanske županije (2021.-2023.)

Godina	Evidentirana kaznena djela iz oblasti nasilje u obitelji	Evidentirani prekršaji iz oblasti nasilje u obitelji	Ukupno
2021.	199	158	257
2022.	211	171	382
2023.	237	158	395

Izvor: Policijska uprava Dubrovačko-neretvanske županije

Podaci isto vremensko razdoblje prema evidenciji Centra za socijalnu skrb Dubrovnik, odnosno Područnog ureda Zavoda za socijalni rad Dubrovnik, prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2: Podaci iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Centra za socijalnu skrb Dubrovnik/Područnog ureda Zavoda za socijalni rad Dubrovnik (2021.-2023.)

		2021.	2022.	2023.
Broj zaprimljenih obavijesti		156	166	161
Broj obitelji u kojima je evidentirano nasilje		133	158	161
Usmjerenost nasilja	Prema djeci	20	44	41
	Prema odraslima	96	109	115
	Prema djeci i odraslima	40	15	10
Oblik nasilja	Tjelesno nasilje	31	38	37
	Tjelesno kažnjavanje ili drugi oblik ponižavajućeg ponašanja prema djeci	15	29	21
	Psihičko nasilje	63	58	67
	Spolno uznemiravanje	-	4	2
	Ekonomsko nasilje	2	2	3
	Zanemarivanje potreba osoba s invaliditetom	1	-	1
	Zanemarivanje potreba osoba starije životne dobi	1	4	7
	Istovremeno više vrsta nasilja	43	33	26
Trajanje nasilja	Jednokratno	110	111	125
	Do godinu dana	33	39	22
	Više od godine dana	13	18	19
Broj slučajeva u pojedinoj obitelji	Prvi put	110	121	129
	Više puta u godini	26	19	21
	Iz prethodnih godina	20	28	16

Izvor: Centar za socijalnu skrb Dubrovnik/Područni ured Zavoda za socijalni rad Dubrovnik

Prema prikazanim podacima vidljivo je da kontinuirano raste broj obitelji u kojima je evidentirano nasilje. Osim toga, trend porasta zabilježen je u kategorijama nasilja prema odraslima i prema osobama starije životne dobi. Raste i broj slučajeva psihičkog nasilja. Zabrinjavajući su i trendovi porasta jednokratnih pojava nasilja, ali i dugotrajnih oblika nasilja koji traju više od godine dana.

Obilježja žrtve i počinitelja prema evidenciji Centra za socijalnu skrb Dubrovnik/Područnog ureda Zavoda za socijalni rad Dubrovnik za isto trogodišnje razdoblje prikazani su u tablicama 3 i 4.

Tablica 3: Obilježja žrtve iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Centra za socijalnu skrb Dubrovnik/Područnog ureda Zavoda za socijalni rad Dubrovnik (2021.-2023.)

Žrtve			2021.	2022.	2023.
Kategorija	Djeca	M	25	44	43
		Ž	28	36	32
	Odrasli	M	34	23	29
		Ž	95	111	104
Dob	do 18	M	25	44	43
		Ž	28	36	32
	18-30	M	4	0	0
		Ž	6	16	19
	31-50	M	8	11	18
		Ž	65	62	71
	51-64	M	17	3	11
		Ž	19	18	14
	65 i više	M	5	9	0
		Ž	5	15	0
Radni status*	Zaposleni	M	23	10	15
		Ž	39	7	83
	Nezaposleni	M	24	10	5
		Ž	47	10	36
Ukupno			182	214	208

*samo radno sposobni 15-65, bez djece koja se redovno školuju, studenata i radno nesposobnih

Izvor: Centar za socijalnu skrb Dubrovnik/Područni ured Zavoda za socijalni rad Dubrovnik

Prema prikazanim podacima, kad se radi o djeci, žrtve su uglavnom muškog spola, a među odraslima ženskog. Raste broj slučajeva nasilja među mladima, u dobnoj skupini od 18 do 30 godina. Prema radnom statusu među nezaposlenim žrtvama prevladavaju žene. Kad se radi o odnosu žrtve i počinitelja nasilja, uglavnom su to bračni, izvanbračni ili bivši partneri. Prema stručnoj spremi, žrtve u najvećem broju slučajeva imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje.

Tablica 4: Obilježja počinitelja iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Centra za socijalnu skrb Dubrovnik/Područnog ureda Zavoda za socijalni rad Dubrovnik (2021.-2023.)

Počinitelji			2021.	2022.	2023.	
Kategorija	Odrasli	M	104	33	145	
		Ž	48	119	12	
	Djeca	M	3	2	0	
		Ž	1	0	1	
Dob	do 18	M	3	2	0	
		Ž	1	0	1	
	18-30	M	9	18	20	
		Ž	3	10	1	
	31-50	M	76	72	103	
		Ž	39	19	10	
	51-64	M	16	22	19	
		Ž	3	2	0	
	65 i više	M	3	7	3	
		Ž	3	2	1	
	Radni status*	Zaposleni	M	73	10	125
			Ž	31	7	6
Nezaposleni		M	36	10	20	
		Ž	15	10	7	
Ukupno			156	154	158	

*samo radno sposobni 15-65, bez djece koja se redovno školuju, studenata i radno nesposobnih

Izvor: Centar za socijalnu skrb Dubrovnik/Područni ured Zavoda za socijalni rad Dubrovnik

Kad je riječ o počiniteljima nasilja, radi se uglavnom o odraslim osobama muškog spola, najčešće u dobnoj skupini od 31 do 50 godina, uglavnom sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem.

Od drugih Područnih ureda Zavoda za socijalni rad u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (Korčula, Metković i Ploče) za potrebe ovog istraživanja podatke nam je ustupio jedino Područni ured Korčula. Podaci su u kumulativnom obliku za isto trogodišnje razdoblje. Prema tim podacima ukupno su imali 71 zaprimljenu obavijest o nasilju u obitelji, a od toga je 70 slučajeva nasilja u obitelji. Broj evidentiranih slučajeva prema djeci iznosio je 10, prema odraslim osobama 47 i 13 slučajeva nasilja istovremeno i prema djeci i prema odraslima. Najviše je bilo slučajeva psihičkog nasilja (23), tjelesnog nasilja (17), tjelesnog kažnjavanja ili drugog način ponižavajućeg postupanja prema djeci (11), zanemarivanje potreba osoba s invaliditetom (1) i istovremeno više oblika nasilja (18). Od evidentiranih slučajeva najviše je bilo slučajeva nasilja koji su se u pojedinoj obitelji dogodili prvi put (62), iz prethodnih godina (6) i više puta u godini (2). Bila su 64 slučaja jednokratnog nasilja prema iskazu žrtve i 6 slučajeva do godine dana trajanja. Žrtve su uglavnom odrasle osobe ženskog spola, u

dobnoj skupini od 31 do 50 godina sa završenom srednjom školom. Nasilje se uglavnom događa između bračnih, izvanbračnih i bivših partnera. Počinitelji su uglavnom odrasle osobe muškog spola u dobi od 31 do 50 godina sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem.

Prema statističkim podacima za trogodišnje razdoblje od 2021. do 2023. godine Udruge DEŠA, broj pruženih usluga u vezi nasilja u obitelji raste. Podaci su prikazani u Tablici 5.

Tablica 5: Podaci o slučajevima nasilja u obitelji Udruge DEŠA (2021.-2023.)

Godina		2021.	2022.	2023.
Ukupno pruženih usluga*		533	683	670
Upućeni od	PU Zavoda za socijalni rad	2	8	9
	policije	7	7	12
Neprijavljenih		19	14	21
Pratnja	sud	8	9	9
	druge institucije	4	8	5
Mjesto	Dubrovnik	32	32	40
	Ruralna područja	13	11	18
	Druga država	-	1	-
	Druge županije	-	4	1
	Nepoznato	-	13	-
Anonimni korisnici		6	9	5
Spol	M	43	56	51
	Ž	2	5	4
Broj korisnika		45 (od 54)	61 (od 69)	56 (od 61)

* emocionalna podrška, praktične informacije i pomoć, informacije o pravima, pravno savjetovanje, psihološko savjetovanje, pratnja sud, pratnja na druge institucije, poslane preporuke za ostvarivanje posebnih mjera zaštite, savjetovanje socijalnog radnika

Izvor: Udruga DEŠA

Istraživanje o prisutnosti nasilja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koje je provela Tomić (2017) ističe kako su u 71% slučajeva nasilja u obitelji žrtve bile žene, od čega u 26% slučajeva supruge. Autorica tvrdi da se prevalencija agresivnih nasrtaja na žene u ovoj županiji znatno ne razlikuje od podataka za cijelu Republiku Hrvatsku. No, autorica ističe kako pojedina područja Hrvatske imaju organiziranu kvalitetniju pomoć žrtvama. Prema podacima ove studije 94 % ispitanica misli da se žene ustručavaju govoriti o nasilju kojemu su izložene u vlastitoj obitelji; 93 % ispitanica smatra da su mjere koje se provode protiv počinitelja obiteljskog nasilja na razini Hrvatske nedovoljne i preblage; 95 % ispitanica slaže se s tvrdnjom da se nasilje prema ženama ne bi smjelo smatrati samo osobnim problemom zlostavljanih žena nego problemom cijele društvene zajednice; 92 % ispitanica smatra da incidencija nasilja prema ženama pokazuje da društvena zajednica nezadovoljavajuće štiti ljudska prava, odnosno rodno nejednako; 40 % žena smatra da se problem obiteljskog nasilja ne može pozitivno riješiti ako žrtva nema mogućnost trajnog

odlaska od zlostavljača. Budući da je ova studija ispitivala potrebe za otvaranje sigurne kuće za područje Dubrovačko-neretvanske županije, kao osnovni zaključak ističe da „ako državne i lokalne institucije te udruge za ljudska prava ne zaštite ženu od nasilja, prenose poruku da se nasilje u zajednici odobrava. [...] bez zaštite žrtve, prenosi se poruka da se žrtva ne treba truditi prijaviti nasilje jer ne može očekivati pozitivne rezultate“ (Tomić 2017: 281).

4. Svrha, ciljevi i metode istraživanja

Ovo je istraživanje osmišljeno u suradnji udruge DEŠA koja od 2015. godine pruža podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela i prekršaja nasilja u obitelji na području Dubrovačko-neretvanske županije te pruža besplatnu pravnu i psihološku pomoći i podršku. Od 2017. DEŠA je dio Mreže za podršku i suradnju žrtvama i svjedocima kaznenih djela, odnosno trogodišnjih programa koje financijski podržava Ministarstvo pravosuđa i uprave. Godine 2020. osnovano je pri ovoj udruzi i Savjetovalište za žrtve nasilja u obitelji. S obzirom na višegodišnje iskustvo bavljenja ovom problematikom na regionalnoj i lokalnoj razini, DEŠA je inicirala istraživanje Zaštita i prava žrtava nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koje se provodi kao dio projekta Poweron financiranog sredstvima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, programske podrške zaklade Solidarna te projekta „Mreža OCD-ova – Suradnjom do kvalitete“ financiranog sredstvima grada Dubrovnika. Svrha je istraživanja dobiti podatke koji mogu poslužiti kao uporište za buduće projekte i programe unaprjeđenja sustava po pitanju problema nasilja u obitelji, odnosno iniciranje razvoja smjernica za poboljšanje trenutne razine zaštite žrtava nasilja u obitelji. Osnovni je cilj dobiti široki uvid u cjelokupnu sliku problematike obiteljskog nasilja na području Dubrovačko-neretvanske županije (iz različitih perspektiva unutar sustava) kako bi se moglo učinkovitije pomoći žrtvama nasilja u obitelji na području Dubrovačko-neretvanske županije. Specifični su ciljevi:

1. analizirati iskustva različitih dionika sustava po pitanju nasilja u obitelji u DNŽ:
 - a) policijskih službenika/ca,
 - b) djelatnika/ca pravosuđa (Državnog odvjetništva, sudaca/kinja Županijskog i općinskih sudova),
 - c) zdravstvenih djelatnika/ca,
 - d) djelatnika/ca Područnih ureda Zavoda za socijalni rad i Obiteljskog centra,
 - e) djelatnika/ca civilnih udruga,
 - f) djelatnika/ca odgojno-obrazovnih institucija,
 - g) djelatnika/ca tijela lokalne uprave i samouprave (Dubrovačko-neretvanske županije i Grada Dubrovnika),
 - h) žrtava nasilja u obitelji;
2. ispitati iskustva različitih dionika po pitanju međuresorne suradnje;

3. identificirati manjkavosti sustava iz pozicije različitih dionika;
4. identificirati specifične probleme u DNŽ na koje nailaze različiti dionici;
5. izložiti konkretne preporuke koje mogu unaprijediti proces pomoći žrtvama nasilja u obitelji.

S obzirom na opisanu svrhu i ciljeve, osnovna istraživačka pitanja koja su usmjerila istraživanje su:

IP 1: Tko su najčešće žrtve nasilja u obitelji?

IP 2: Zašto se nasilje u obitelji uglavnom prijavljuje tek nakon proteka duljeg vremenskog perioda ili se ne prijavljuje uopće?

IP 3: S kojim poteškoćama se stručnjaci iz različitih dijelova sustava susreću prilikom pružanja pomoći vezano uz problem nasilja u obitelji?

IP 4: S kojim se poteškoćama susreću žrtve u različitim dijelovima sustava?

IP 5: Kakva su iskustva sugovornika po pitanju međuresorne suradnje?

IP 6: Osjećaju li se sugovornici kompetentno u radu sa žrtvama nasilja u obitelji?

IP 7: Koje konkretne probleme sustava identificiraju sugovornici?

IP 8: Koji su specifični problemi DNŽ u pogledu rješavanja nasilja u obitelji i pružanja pomoći žrtvama?

IP 9: Što bi trebalo u budućnosti poduzeti za prevenciju nasilja u obitelji?

Istraživanje se temeljilo na kvalitativnoj metodologiji, odnosno polu-strukturiranim intervjuima s različitim dionicima koji u sustavu dolaze u doticaj sa žrtvama obiteljskog nasilja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji. Protokol intervjuja osmislila je glavna istraživačica Nikolina Hazdovac Bajić u suradnji s djelatnicama udruge DEŠA, Anđelom Palametom, Anom Žerovnik Vidak i Anom Cvjetković. Protokol za intervju sastojao se od uvodnog dijela (18 pitanja) koji je bio isti za sve ispitanike, osim za podskupinu žrtava, i drugog dijela koji je prilagođavan za potrebe intervjuiranja pojedinih grupa ispitanika u uzorku. Stoga su se protokoli razlikovali za svaku od pojedinih skupina dionika. Za žrtve je izrađen poseban protokol koji se sastojao od 23 pitanja. S obzirom na različiti broj, strukturu i oblik pitanja, te da su intervjui provedeni u neformalnom ozračju u kojem su sugovornici bili slobodni svoje odgovore formulirati opširno ili sažeto - kako su htjeli, provedeni intervjui su imali i različitu duljinu trajanja, od oko 30 do 70 minuta, a većina intervjuja trajala je između 40 i 45 minuta.

S obzirom na osjetljivost teme, osobito kad se radi o žrtvama, inicijalni kontakti s potencijalnim sugovornicima uspostavljani su od strane članica udruge DEŠA koje imaju višegodišnje iskustvo i upoznate su sa svim segmentima sustava koji se dotiče problema nasilja u obitelji u DNŽ. Za potrebe ovog istraživanja obavljen je 31 polu-strukturiranih intervju s pripadnicima unaprijed određenih skupina. Obilježja uzorka prikazana su u Tablici 6. Većini sugovornika se direktno pristupalo sa zamolbom za sudjelovanje u istraživanju, odnosno vršilo se namjerno uzorkovanje u skladu s prirodom i ciljevima istraživanja, dok su neki

odabrani *snowball* metodom (metodom snježne grude) koja se temelji na preporukama sugovornika s kojima je već obavljen intervju. Pri odбору sugovornika vodilo se računa da pripadaju nekoj od unaprijed određenih skupina, ali i da se obuhvate svi prostorni dijelovi županije. Tako je uzorak obuhvatio ukupno 25 osoba zaposlenih u različitim dijelovima sustava (3 iz policije, 5 iz različitih dijelova pravosudnog sustava – općinski i županijski sud, državno odvjetništvo, 2 iz zdravstvenog sustava, 6 iz sustava socijalne skrbi – područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad i Obiteljskog centra, 3 iz lokalne samouprave – županija i Grad Dubrovnik, 3 iz obrazovnog sustava – škole i vrtići, 3 iz udruga civilnog društva) i 6 sugovornica koje su žrtve nasilja u obitelji.

Tablica 6: Obilježja uzorka

Godine staža*		Skupina dionika		Područje	
0-5	4	Policija	3	Dubrovnik	25
5-10	2	Pravosuđe	5	Metković	3
10-15	5	Zdravstvo	2	Korčula	3
15-20	3	Socijalna skrb	6		
20 i više	10	Lokalna uprava	3		
		Obrazovanje	3		
		Civilne udruge	3		
		Žrtve	6		
Ukupno			31	31	

*Godine staža za sugovornike izračunate su za one koji su zaposleni u sustavu, a odnose se na godine staža na mjestu na kojem su zaposlene u vrijeme održavanja intervjua, premda su neki od sugovornika dulje vremena u sustavu, ali na drugim radnim mjestima.

Budući da je DNŽ geografski podijeljena na dubrovački i neretvanski dio s Korčulom, te da je prostorno razvučena i uključuje otoke, poluotok Pelješac i udaljene ruralne dijelove neki su se intervjui odvijali posredno (telefonski ili video pozivom), njih 9, dok su ostali provedeni neposredno, licem u lice (22). Svi su intervjui unaprijed dogovoreni i održani u vremenskom terminu i na mjestu koje je odgovaralo sugovornicima. Samo istraživanje, prikupljanje, pohrana i obrada podataka utemeljeni su poštujući etičke standarde implementacije istraživanja. Prije provedbe intervjua sugovornici su informirani o svrsi i ciljevima istraživanja, o dobrovoljnoj prirodi istraživanja, o mogućnostima za upoznavanje s rezultatima i o načinu korištenja i čuvanja prikupljenih podataka. Nakon usmenog pristanka sugovornika na intervju i na snimanje istoga, intervjui su zabilježeni kao zvučni zapis, a potom i transkribirani. Intervjue je provodila isključivo glavna istraživačica, koja jedina ima pristup sadržaju intervjua. Glavna istraživačica je intervjue i transkribirala i analizirala. U procesu transkripcije sadržaj svakog intervjua je anonimiziran te se u analizi rezultata sugovornici spominju isključivo pod šiframa unutar grupe kako bi se zaštitio njihov identitet (s obzirom na relativno mali broj zaposlenika u pojedinim skupinama koje su ispitivane što bi moglo uputiti na njihov identitet).

Podaci su analizirani uz pomoć programskog paketa NVivo. Analiza se odvijala u nekoliko koraka. Najprije su intervjui ručno transkribirani, a zatim je obavljeno kodiranje materijala prema principima otvorenog kodiranja, prateći okvir zadan protokolom intervjua. Kodirano je sve što bi moglo biti relevantno i to iz nekoliko različitih perspektiva. Ova razina kodiranja označava prvi korak u smjeru apstrahiranja konkretnog materijala (Charmaz, 2006). U drugom koraku analize jedinice kodiranja konceptualizirale su se kao ključne riječi koje su se u sljedećim fazama sažimale u kodove druge razine (nadkodove) i razvrstavale po temama/kategorijama te na kraju interpretirale (Škrbić Alempijević i sur. 2016). Provedenom analizom iskristalizirale se su određene teme koje su djelomično određene strukturom samog intervjua, odnosno pitanjima, a djelomično odgovorima koji su ponudili sugovornici.

Istraživanje je provedeno u razdoblju od listopada 2023. do travnja 2024. godine.

5. Rezultati istraživanja

Žene i djeca kao žrtve nasilja

Dobiveni rezultati istraživanja koji su se iskristalizirali provedbom analize prikupljenih materijala bit će predstavljeni s obzirom na prikazani nacrt istraživanja, odnosno na istraživačka pitanja. Svi sugovornici zaposleni u sustavu slažu se kako prema podacima kojima raspolažu ili prema njihovom vlastitom dojmu **broj slučajeva nasilja u obitelji raste:**

Susrećemo se, čini mi se, sa sve većim brojem slučajeva. Nisam sigurna da je to zato što tog nasilja nije prije bilo ili se u javnosti nije znalo za to. Ali činjenica je da formalno u našim postupcima ima ga više. Uglavnom se radi o nasilju najčešće između ljudi koji su bili u braku ili imaju zajedničku djecu, između osoba koje su bračnoj zajednici. (PR3)

Rekla bih da se situacija pogoršava. Ono što vidim kroz 23 godine konstantnog rada i kao vanjski suradnik i djelatnik u različitim dijelovima sustava, od djece do odraslih, brojke se stalno povećavaju. (Z2)

Za točne podatke bih trebala vidjeti u statistici. Ali na godišnjoj razini susrećem se sa stotinjak slučajeva sigurno, ako ne i više, a to uključuje nasilje među partnerima, prema djeci i djece prema odraslima. (S5)

Prema dobivenim podacima, **najčešće su žene žrtve nasilja u obitelji**, premda sugovornici navode da postoje i slučajevi u kojima su muškarci žrtve, ali njih je u odnosu na žene znatno manji broj. Žrtve koje su sudjelovale u ovom istraživanju su sve žene u dobi od 25 do 50 godina.

Najčešće se radi o ženskim osobama koje su preživjele neki oblik nasilja. U najvećem broju slučajeva prema našim evidencijama žrtve kaznenih djela su supruge ili izvanbračne partnerice. Posljednjih 2 godine bilježimo manji broj slučajeva prekršaja nasilja u obitelji, većinom se radi o kaznenim djelima nasilja

u obitelji koji onda prate i kaznena djela povreda prava djeteta. Nerijetko su kaznenim djelima pogođena djeca, uglavnom djeca do 5 godina. Žene su do 50 godina, prošle godine većinom se radi o ženama mlađe životne dobi do 40 godina. Dakle, uglavnom ženske osobe, a imaju djecu redovito. (P2)

Uglavnom su to žene, udane ili u izvanbračnoj zajednici. Dosta velik postotak u tome su djeca što direktno od kaznenih djela povrede djetetovih prava, što indirektno npr. kod neisplate alimentacije, neizvršavanja sudskih odluka. Ili su nazočni kaznenim djelima nasilja u obitelji prema njihovoj majci ili ocu. Jedan dio se odnosi na članove obitelji, brat, sestra, majka, otac što su počinitelji ili djeca ili djeca prema starijim roditeljima. To nije neki veliki broj ali se povećava. (P3)

Kao što se vidi iz drugog citata, ali i prema iskazima ostalih sugovornika, **djeca su često žrtve i svjedoci nasilja**. Iako je još uvijek je raširena i društveno prihvatljiva praksa fizičkog kažnjavanja djece, u sustavu koji se bavi nasiljem u obitelji više je slučajeva vezano uz povrede djetetovih prava kad su svjedoci nasilja nad jednim od roditelja i čime se djelo kvalificira kao kazneno djelo. Djeca prema dobivenim podacima nerijetko imaju različite psiho-fizičke poremećaje ponašanja (strahove, noćne more, nesanicu, agresivna ponašanja, povlačenje u sebe, anksioznost, potrebu da se zaštiti roditelja-žrtvu itd.).

Jako često su svjedoci. Mislim u puno većem broju nego što mi to i saznamo jer je nasilje u obitelji još vezano uz stigmu i mi dobijemo uvid u mali broj slučajeva. Veliki je dio onoga što ostane neotkriveno. (S6)

Veoma često i više nego se piše. Postoji kazneno djelo zanemarivanje prava djeteta. Prema opisu tog kaznenog djela, dijete ako gleda nasilje, ono je i žrtva nasilja. Kod većine slučajeva s kojima dolazimo u kontakt djeca su svjedočila nasilju bar verbalnom i psihičkom. Teško da se djeca igraju u dnevnom boravku, a ne čuju kako se roditelji tuku u sobi. A najčešće se sve događa u istoj prostoriji. (C3)

Najveći **problemi** koje sugovornici ističu **kad se radi o djeci kao žrtvama ili svjedocima nasilja u obitelji** mogu se podijeliti u nekoliko skupina: neodgovarajući tretman unutar sustava, nastavak sukoba među roditeljima kroz manipulaciju nad djecom i intergeneracijski prijenos obrazaca nasilničkog ponašanja. Navedene skupine odgovora s odgovarajućim navodima prikazane su u Tablici 7.

Tablica 7: Najčešći problemi u slučajevima kad su djeca žrtve ili svjedoci nasilja u obitelji

Problemi u slučajevima kad su djeca žrtve ili svjedoci nasilja u obitelji	Citati sugovornika
1. Neodgovarajući tretman unutar sustava	<p>Najveći problem kod djece je mislim da rijetko dobiju zadovoljavajući tretman. Inače smo djecu skloni vidjeti pretjerano otporne na raznorazne stvari i da sami zacjeljuju bez pomoći i intervencija. (S6)</p> <p>Također čini mi se da im se treba pružiti bolja savjetodavna pomoć ili neka vrsta psihološke pomoći i podrške, od naše zajednice, škole pogotovo. Događalo se da majka prijavi oca za nasilje, dijete dođe u školu sutradan i ima test koji ne može riješiti jer nije u stanju (možda je bilo u policijskoj stanici ili što već), a u školi nije nitko ni informiran. Zapravo, treba postojati komunikacija između službi, ali roditelji trebaju dati pristanak za tu komunikaciju između škola i drugih institucija da se djetetu pruži kvalitetnija podrška. (C2)</p> <p>Dalje, kad se to nasilje razotkrije, treba sustavan rad. Treba taj djeci psihološka pomoć i podrška, psihoterapija koja ide kontinuirano, a to je jako teško dobiti u našem sustavu. (Z1)</p>
2. Nastavak sukoba kroz manipulaciju s djecom	<p>Često se nakon prijave nasilja u obitelji jednom roditelju onemogućava normalan život i nastavak normalnog života upravo zbog prijave pa se i dalje sve lomi preko leđa djece. Onda se to nasilje nastavlja na drugi način, kao ekonomsko nasilje npr. uskraćivanje uzdržavanja, alimentacije i otežanog komuniciranja između partnera. (C3)</p> <p>Kasnije djeca trebaju imati kontakte s oba roditelja i onda se u tome često koriste kao sredstvo osvete bivšem partneru, a da ljudi uopće ne razmišljaju kakve to posljedice ostavlja. (O3)</p> <p>Ako nakon udaljenja počinitelja nasilničkog ponašanja u obitelji, on ostaje sa svojim nekakvim pravima prisutan, onda će se vjerojatno i dalje preko djece osvećivati žrtvi. Zato treba biti vrlo oprezan kako će se odrediti taj drugi dio i zaštititi prava i interesi djece. (P2)</p>
3. Intergeneracijski prijenos obrazaca nasilničkog ponašanja	<p>Ono čemu djeca svjedoče smatraju da je normalno. Generacijski se neke stvari ponavljaju. Nekad roditelji kad dođu kažu: 'Ali djeca su mala, oni to ne razumiju'. Znači i dalje vlada nekakva ideja da dijete od 2-3 godine ne prepoznaje. Oni možda ne razumiju, ali osjećaju i vide i javlja se anksioznost ili potreba da se zaštiti jednog roditelja ili potreba da se uđe u ulogu. (O2)</p> <p>Da, i to generacijski čak. U slučajevima gdje su roditelji bili nasilni jedan prema drugome, a djeca su bila nazočna, kasnije se ta djeca isto tako ponašaju u svojim nekakvim vezama. Naučeno ponašanje. (P2)</p> <p>Svako dijete koje proživljava obiteljsko nasilje prolazi kroz niz poteškoća. Od nekih poruka koje ta obiteljska situacija šalje - da je nasilje uobičajen način rješavanja problema, da je to normalno... To je veliki problem. (Z1)</p>

Dio sugovornika zaposlenih u državnim institucijama tvrde da su napravljeni značajni pomaci posljednjih godina kako bi se djeci olakšao proces, u smislu da ne moraju davati iskaz više puta, da imaju psihologa koji će ih pripremiti i uputiti u ono što mogu očekivati, no

[...] cijeli taj postupak je neugodan, moraju proživljavati neke neugodne situacije, ne znaju kako će to izgledati, što će ih pitati, hoće li izgubiti roditelja. Njihova je perspektiva drukčija od perspektive institucije. (Z2)

Isto tako, dok iskazi žrtava također ukazuju na činjenicu da djeca trpe različite psihofizičke posljedice

On je sve to gledao i na kraju je i ponavljao te stvari, davio je drugu djecu. Ja mlađe dijete kako je raslo uopće nisam gledala jer sam stalno odvajala njega od druge djece i trčala po poliklinikama i po terapijama. Ako je to na mene ostavilo posljedice, kako neće na djetetu. (Ž1)

te da služe bivšim partnerima kao „sredstvo“ osвете i manipulacije

Brinem se kako s njima priča, blati mene kroz neke trikove. Na svoju stranu navlači. Dao je malom igrice neke koje nisu primjerene. On je osjetljiv i nije to za njega. Rekao je neki dan da želi ići kod tate, da je poželio tatu i onda mi je šapnuo da je zbog igrice. Brinem se, nije on za djecu, znam ja kako je meni bilo, a vjerojatno je i djeci. (Ž2)

Žao mi je djece. I sad u zadnje vrijeme on manipulira djecom. Odjednom djeca meni pričaju kako je tata rekao da sam ja dala izjavu na sudu da će on ići u zatvor, plaču da će tata završiti u zatvoru. Kažu da se promijenio. Ma, on je njima falio. Fali im muška figura, nisu je imali. (Ž5)

neke od njih tvrde kako su djeca od strane sustava izložena višestrukom davanju iskaza:

Djeca su govorila na Centru, na policiji, na sudu, bili su na vještačenju u Zagrebu, gdje su nas s Centra poslali i sad je trebalo ponovo ići u Split jer je tako bivši suprug tražio. Djeca stalno kroz to prolaze. (Ž5)

Vrste nasilja, rizični faktori za pojavu nasilja, uzroci neprijavlivanja nasilja

Kad je riječ o **vrstama nasilja koje su najčešće prisutne**, sugovornici tvrde da se radi uglavnom o kombinaciji različitih tipova nasilja: verbalnom, emocionalnom, ekonomskom, fizičkom te zanemarivanju prava djeteta. Najmanje je slučajeva spolnog nasilja.

Uglavnom bilježimo verbalno nasilje, kaznena djela prijetnje te zanemarivanja prava djeteta. Slučajeve teškog fizičkog nasilja uistinu rijetko bilježimo, iako bismo mogli reći da u siječnju 2024 godine imamo povećan broj kaznenih djela koji se tiču fizičkog nasilja u obitelji od strane bračnih ili izvanbračnih partnera. U 2023. bilježimo porast kaznenih djela protiv spolne slobode, odnosno kaznenih djela silovanja kroz koje se jasno vide zapravo svi nedostaci sustava. Većinom se radi o kaznenim djelima prijetnje i zanemarivanja prava djeteta. (C3)

Nema izdvojenog oblika nasilja, da sad kažete da je to samo fizičko. Ne krene odmah s fizičkim nasiljem nego sa zastrašivanjem, omalovažavanjem, vrijeđanjem, pa to kulminira sa sve težim oblicima fizičkog nasilja, uz prijetnje smrću ili zastrašivanjem da će se oduzeti dijete ili ostati bez nečega. Uvijek je to kombinacija različitih oblika nasilja. (P2)

Emocionalno je prisutno svugdje bez daljnega. Fizičko da, seksualnog bude isto. Ali baza je emocionalno, verbalno ponižavanje, prijezir, prijetnje i slično. To se često pretvori u fizičko i ekonomsko. (C1)

Sugovornici kao **najznačajnije rizične faktore nasilja u obitelji** identificiraju različite vrste ovisnosti, nedovoljnu osudu nasilnog ponašanja ili čak prihvaćanje nasilja kao dopuštenog u nekim situacijama (kažnjavanje djece, „uzimanje pravde u svoje ruke“ i sl.), patrijarhalne društvene odnose, neke psihopatološke osobine ličnosti itd. Neki od citata prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8: Rizični faktori nasilja u obitelji

Rizični faktori nasilja u obitelji	Citati sugovornika
1. Ovisnost	<i>Nasilje u obitelji se događa svaki dan. Događa se tamo gdje je problem neka ovisnost, alkohol, droga, kocka, ... U takvim familijama se događa ili su prevare u pitanju. Ja kažem: 'Policija se vrzma u začaranom trokutu: ovisnost, bračne prevare i treće se mijenja.' I to tako ide ... (P1)</i> <i>Problemi su ovisnosti koji isto djeluju na nasilje u obitelji, povezani su. Alkoholizam koji je prihvatljiv. To je tako normalno popiti jer je to tolika navika, ali to sigurno nije kao čisti um. Mi imamo kulturu proizvodnje vina. A tu je i ovisnost o opojnim sredstvima. (S4)</i>
2. Nedovoljna osuda pojave nasilja	<i>Prvo, mislim da mi u korijenu svojeg mišljenja nikad nismo shvatili da je nasilje neprihvatljiv oblik ponašanja. Vi kad vidite recimo tekst na bilo kojem portalu i ispod komentare, neki dan je bilo o onoj majci koja je vrijeđala dijete. U komentarima mahom, 99 % komentara, 'batina je izašla iz raja', 'da ga je tukla od malena...', 'trebala ga je još jače'. Mi imamo već godinama to zakonom zabranjeno kad govorimo o djeci. Sva istraživanja to potvrđuju, nasilje nije prihvatljivo. Kod nas je nasilje prihvaćeno, nikad nismo iz svog mentalnog sklopa izbaciti da je ono neprihvatljivo. (Z2)</i> <i>Ali, nasilje je naša svakodnevnica, to je ono što je zabrinjavajuće. Nasilje od odlaska na cestu pa do ljutnje na vozače, ponašanje u trgovinama prema ženi na kasi. Nekako smo kao oguglali. Nedovoljno govorimo o tome. (S5)</i>
3. Patrijarhalni svjetonazor	<i>Tu se radi o razlici u moći. Tradicionalni i patrijarhalni odnosi pretpostavljaju da je muškarac moćan i 'vlasnik' žene i djece i može s njima što ga je volja. (S3)</i> <i>Treba učiti da je svaki udarac nasilje. Još jako puno ljudi imaju krive stavove o tome, koji su više tradicionalni. Pa recimo smatraju da muž ili momak curu treba flisnut ako je nešto krivo rekla ili nije skuhalo ručak. Jesu li muškarcu lideri i glavni koji smiju kažnjavati žene i djecu ako su neposlušni? Mislim da taj dio još uvijek u našem društvu nije baš dovoljno iskomuniciran i da te kampanje moraju dobro nagaziti na te sustave vrijednosti. (L4)</i>

Govoreći o **uzrocima neprijavlivanja nasilja ili prijavljivanja tek nakon dugog vremena trpljenja nasilja**, sugovornici iz sustava ističu višestruke razloge:

Zbog ekonomske ovisnosti, zbog straha, mislim da je najznačajniji čimbenik nepovjerenje u sustav, nedostatak podrške u svojoj socijalnoj okolini gdje je nažalost prisutno jako puno predrasuda o tome tko je tu odgovoran, kako do tog dolazi ... Mislim da tu nedostaje svijesti o tome što je zapravo obiteljsko nasilje i na koji način se liječi. (S6)

Sljedeći citat detaljno navodi probleme s kojima se žrtve suočavaju prije prijave nasilja u obitelji:

Brojni su razlozi. Nepovjerenje u sustav svakako, briga za djecu jer žrtve nasilja u obitelji misle da će izgubiti djecu ukoliko odluče napustiti neku obiteljsku zajednicu, a to su nerijetko i prijetnje počinitelja. Isto tako osjećaju strah od počinitelja, žele očuvati obitelj. Ukoliko potraže podršku nerijetko nalete na neadekvatnu podršku koja pod svaku cijenu nastoji sačuvati obitelj što nije pravilno. [...] Također i krivnja, žrtve osjećaju krivnju na pomisao o prijavi nasilja zbog različitih manipulacija i dominacije moći od strane partnera. Obiteljsko nasilje je teško priznati, žrtve osjećaju sram i boje se i da će biti okrivljene prilikom prijave zlostavljanja, da će se one naći u poziciji da se moraju braniti. Manipulacije su često usmjerene na to da će ih se proglasiti ludima ili da su same krive i same se dovele u takvu poziciju. Financije su isto često problem, financijski su ovisne. Nedostatak podrške, također. Nemaju potrebnu podršku obitelji ili ne nailaze na kvalitetnu podršku u svojoj lokalnoj zajednici. (C3)

Iz intervjua žrtava vidljivo je da su oklijevale s prijavom zbog svih gore navedenih razloga. Navodi su prikazani u Tablici 9.

Tablica 9: Razlozi koji žrtve navode za neprijavlivanje nasilja

Razlozi koji žrtve navode za neprijavlivanje nasilja	Citati sugovornika
1. Nepovjerenje u sustav	<i>Ispričala sam tamo sve bitne stvari. I on mi je rekao da to moram prijaviti. Ja sam bila protiv toga. Zato što nemam povjerenje u sustav. Tako da nije njih koji su me potaknuli, vjerojatno ne bih prijavila, a možda i čak kad sam prijavila u nekom bih momentu bila odustala. (Ž3)</i>
2. Briga za djecu	<i>Ja sam nekako živjela u uvjerenju da je lakše dok sam tu i dok ga vidim kad je s djetetom. Nekako mogu kontrolirati tu situaciju nego da ja odem, a što će se dogoditi kad ga dam njemu. Neće mi ga htjeti vratiti, a nemam osnove zvati policiju, on je djetetov otac. (Ž4)</i>
3. Strah	<i>Bilo me užasno strah što će napraviti, od same pomisli treslo mi se cijelo tijelo. (Ž1)</i>
4. Neadekvatna reakcija sustava	<i>Ja sam prije nego što sam prijavila Centru nazvala psihologinju. Ona mi je rekla 'A što ću Vam reći?' Nije mi dala pomoć tad. Ona je pokušala da se to komunikacijom riješi, ali nije mi pružila pomoć što drugo napraviti. (Ž2) Ja sam htjela ostati uz svog muža i čula sam se s doktoricom psihijatricom koja mi je rekla da on ne može bez mene. Ja sam rekla da ne znam želim li ja to, a ona je odgovorila da nisam više dijete i da nema više želja, da je ovo život. Ja sam rekla 'Ok, rekli smo i u dobru i u zlu' i vratila se, a onda se nasilje pogoršalo. (Ž4) Jednom je dijete zvala 112 kad je on mene udarao. Javio se netko na to, dijete je bilo sakriveno u sobi i reklo da tata tuče mamu. On je onda uzeo djetetu telefon i rekao da se igra. I nitko nije poslao nikog. Ne znam koji je to datum bio. Tko radi tamo? Pa pošalji pa makar bezveze došli na vrata. Ja sam tad očekivala sad ću se riješiti napokon, netko će me spasiti. (Ž5)</i>

Razlozi koji žrtve navode za neprijavlivanje nasilja	Citati sugovornika
4. Neadekvatna reakcija sustava	<i>Prije nego sam prijavila Centru rekla sam u školi o čemu se radi jer dijete nije napisalo zadaću. Ali škola mi tu ništa nije pomogla. Svi se ograđuju, zažmire, svatko svoj posao. (Ž5) Doktorica opće prakse mi je rekla da i druge žene trpe pa bih trebala i ja. (Ž6)</i>
5. Krivnja	<i>Mislila sam da sam ja kriva, da sam nešto krivo rekla. Nikad nisam shvaćala da je on nasilan. Takav je mentalitet ljudi ovdje, muški su takvi. Mislila sam da sam ga nešto uvrijedila, da nisam trebala spomenuti. Da je bolje da šutim. [...] Plakala sam i baš sam bila ustresena. On mi je muž, imamo djecu i sad ja pričam protiv njega policiji. (Ž1)</i>
6. Sram	<i>Sramila sam se, nisam htjela da to itko zna. (Ž6) Išla sam doktorima i rekli su mi da me nešto muči i da to moram rješavati. Znala sam što je, ali bila je sramota i razvod. [...] On bi me izvrjeđao, lomio i lupao, išao bi niz ulicu i psovao. Meni bi bilo neugodno. Cijeli dan ne bih izašla jer me bilo sram. (Ž2)</i>
7. Okrivljavanje žrtve	<i>Moj bivši muž je vršio propagandu da sam ja njega varala. Onda me i društvo automatski drukčije gledalo, umanje ti vrijednost, jer onda si zaslužila što god si dobila. Ide se tim razmišljanjem i napraviš od žrtve krivca. (Ž6) Većini se ne vjeruje. Zašto nisi govorila? Zašto se nisi žalila? Kome? Prvo, još je tu. Sama si kriva što trpiš. Netko tko to nije prošao ne može razumjeti. Nema šanse! (Ž3)</i>
8. Financijska ovisnost	<i>Ja nisam bila zaposlena. To mi je otežalo jer sam imala osjećaj da ovisim. Da sam imala već posao i svoj neki novac, drugačije bi to bilo. (Ž2)</i>
9. Nedostatak podrške okoline	<i>Nakon toga nađete se samo u osuđivanju od drugih. Sada je totalno drugačiji razgovor s ljudima kad sam rastavljena. Ljudi misle da ste vi nešto napravili. Moja rođena majka, realno gledajući – ‘Mi smo iz drugog vremena, mi smo trpjele’. (Ž1) Na njegovoj su strani. To kad se desilo s policijom svi su stali na njegovu stranu. Iako, prije, kad smo bili skupa, puno ih je reklo da on nije za mene, da je loš prema meni. (Ž2)</i>

Problemi unutar sustava - perspektiva stručnjaka

Ovim istraživanjem nastojali smo detektirati i s kojim se poteškoćama stručnjaci iz različitih dijelova sustava susreću prilikom pružanja pomoći vezano uz problem nasilja u obitelji. Stručnjaci zaposleni u različitim dijelovima sustava identificiraju cijeli niz općih problema sustava, kao i specifične probleme pojedinih dijelova sustava. Kao opće poteškoće ističu greške i nefunkcioniranje sustava, nedostatak usluga, neinformiranost žrtava i njihovo nepoznavanje sustava, neprepoznavanje potreba žrtava, preopterećenost i frustraciju, nedostatak edukacija i česte promjene pravilnika i legislative. Kao poseban problem ističe se pitanje supervizije stručnjaka pri čemu dio sugovornika ističe kako je supervizija poželjna i potrebna, a dio ističe nepovjerenje i otpor prema superviziji. Mnogi sugovornici tvrde da nemaju superviziju na svom radnom mjestu te se snalaze na razne

načine da si je osiguraju, a pri tome je dio njih i sam plaća. Navedeni identificirani problemi s pripadajućim navodima prikazani su u Tablici 10.

Tablica 10: Problemi s kojima se susreću stručnjaci prilikom pružanja pomoći u slučajevima nasilja u obitelji

Problemi s kojima se susreću stručnjaci prilikom pružanja pomoći u slučajevima nasilja u obitelji	Citati sugovornika
<p>1. Greške i nefunkcioniranje sustava</p>	<p><i>Sustav očito reagira presporo, očito je pretrom. Zašto toliko ubijenih žena? [...] I vidi se da su žrtve prijavile, ali ih se ne zaštićuje. Ne smije biti pitanje imamo li mi tu ženu i njenu obitelj gdje smjestiti i koliko ona mora čekati. [...] Mislim takve stvari se ne smiju događati. Mogu misliti, kad je mene strah kako je strah tek ženu. (O1)</i></p> <p><i>Nekad možda donesemo odluke koje nisu adekvatne, ali teško je procijeniti u danom trenutku. Vjerujem da moje kolege uvijek donose odluke u najboljoj vjeri, a da nekad bi možda trebalo donijeti i drugačiju odluku, možda i bi. [...] Nije uvijek pogreška u smislu odluke, nego i u smislu kontakta, odnosa s ljudima. Ti ljudi trebaju razumijevanje prije svega, nekoga tko će ih saslušati, a možda u tom trenutku osoba koja je primila nije reagirala na način koji bi trebalo. (L3)</i></p> <p><i>Često se događaju greške, papiri se izgube, žrtve se ne obavijeste o puštanju zlostavljača... Pri tome nitko ne preuzme odgovornost, nitko se ne ispriča, pruži podršku, nego se samo nastavi dalje kao da ništa nije bilo, a to nije u redu. Možete misliti kako se žrtva osjeća nebitno i izgubljeno. (C3)</i></p>
<p>2. Nedostatak usluga</p>	<p><i>Koliko druge institucije imaju resursa da se toj žrtvi pomogne? Ako Centar - Hrvatski zavod za socijalnu skrb može riješiti brzo adekvatni smještaj, a taj smještaj će imati ako grad Dubrovnik u tom trenutku ima smještaja i stanova. Zatim poliklinika, psihološka pomoć, ako imate dovoljno psihologa, psihijataru, nedostaje dječji psihijatar, doktorica koja radi je pretrpana, ima termine svaka dva mjeseca. [...] Ovaj praktični dio zapinje, ali nije nešto na što možemo mi direktno utjecati. (P2)</i></p> <p><i>Slabo se radi s počiniteljima nasilja. Mislim da je samo jedna osoba ovlaštena za taj rad. To ne znači ništa. To što je netko osuđen na godinu, dvije, uvjetno... Je li se to smatra da će se netko promijeniti? (O2)</i></p> <p><i>Mi bismo trebali imati stručnog suradnika koji bi se baš u tim situacijama koristio, kad su djeca u pitanju. Međutim, mi takvu osobu nemamo. Ima jedna, ali je više nema nego ima. Uvjeti za rad su nam nikakvi. Male su nam kancelarije, nemamo mjesta. (PR5)</i></p> <p><i>Za to treba imati resursa i djelatnika više. To je baš problem. Tko će raditi s tim žrtvama? Trebaju biti dostupni stručnjaci, educiranost treba biti veća u tom smjeru. Dostupnost usluga civilnog društva, dostupnost usluga općenito. Mi van Dubrovnika često ne znamo tko u drugom gradu može pomoći, tko pruža neke usluge, treba vremena da se informiraš. (S4)</i></p> <p><i>Ja pročitam obrazac žrtvi. Ona da mi kaže ja bi ovo, mislim nema toga. Napisano je na pet strana, mislim to je sve razrađeno. Sve lijepo piše. To je tako svugdje u RH, nije samo kod nas. Ima to pravo, ali baš i nema. Ako je propisana kazna dulja od 5 godina, ako trpi teže posljedice ima pravo na stručnu pomoć savjetnika na teret proračunskih sredstava. Ima i pravo na novčanu naknadu na teret proračuna u skladu s posebnim zakonom, a to mislim da ih je zatražilo pet, a dobila je nula. Malo ih traži, pročitamo ih na brzinu, jer znam da neće dobiti. (PR5)</i></p>

Problemi s kojima se susreću stručnjaci prilikom pružanja pomoći u slučajevima nasilja u obitelji	Citati sugovornika
3. Neinformiranost žrtava i njihovo nepoznavanje sustava	<p>Žrtve nisu dobro informirane, mislim da često jednostavno lutaju od institucije do institucije tražeći odgovore i informacije, govorim o službenom sustavu. (S6)</p> <p><i>I iskreno mislim da djelatnici različitih institucija objašnjavaju i upućuju žrtve u njihova prava, samo što mislim da osoba u takvom stanju pogotovo kad prijavljuje svog člana obitelji za nasilje, teško može razumjeti koja ona prava sad ima. A teško može razumjeti jer su neka prava napisana suhoparno pa ljudi koji nisu obučeni da razumiju pravni jezik, često ga ne mogu shvatiti. (C2)</i></p> <p><i>Susrećemo se s nerazumijevanjem korisnika kako ide postupak, nerazumijevanje kako rade institucije. [...] Na primjer, naši su korisnici često i majke pa su u postupcima po različitim institucijama. To je neko nerazumijevanje samog postupka, rada institucija. Često nisu upućeni u svoja prava, nisu znali da postoji usluga neka do tog trenutka. (C2)</i></p> <p><i>Ne samo neuki, imaš visokoobrazovane ljude koji uopće nemaju doticaja sa stvarnošću, ne znaju što je policija pa ne znaju kako funkcionira. Tako isto i žrtve očekuju da će policajac na mjestu događaja ponuditi sve odgovore na sva njihova pitanja. [...] Pa i kad kažemo da imaju pravo na sigurnu kuću, pitaju gdje će ići, je li to Zagreb, Rijeka. Mi to ne možemo znati, niti teta iz Centra dok ne počne zvati telefone gdje ima mjesta. (P1)</i></p>
4. Neprepoznavanje potreba žrtava	<p><i>Kao prvo, mislim da žrtvu trebamo informirati. Zapravo vrlo jasno pokazati o čemu se radi, ne forsirati, omogućiti da donosi sama odluke, ali informirane. Moramo brinuti i osigurati apsolutnu fizičku sigurnost, što se isto nekad propusti. I pokušati osigurati okolinu koja je sigurna da žrtva može doći sebi i funkcionirati bez osjećaja stalne ugroženosti. Potrebno je imati sve informacije o svim mogućim servisima, uslugama koje postoje u zajednici kako bi se one mogle usmjeriti na prave adrese i tretmane. Mislim da je potrebno odmah neko savjetovanje u psihološkom smislu i kasnije psihoterapija kad se za to stvore uvjeti. Rijetko kad žrtva dobije sve što bi trebala. (S6)</i></p> <p><i>Najčešće se događa da je žrtva ta koja bude u iznimno teškoj situaciji ili smještena ili izdvojena iz kuće, osim ako je počinitelj završio u pritvoru pa kasnije u zatvoru. Ono što struka godinama raspravlja je činjenica da se počinitelj ostavlja doma, a žrtva izmješta i bježi iz kuće. Žrtvi je sve urušeno, cijeli sustav egzistencije i onda još mora mijenjati mjesto stanovanja, organizirati novi život. To traje 6 mjeseci do godine dana i onda se vraća negdje. To je jako teško i treba se cijela zajednica osnažiti. Službe rade do neke svoje granice samo, nema kontinuiteta. (L1)</i></p>
5. Preopterećenost i frustracija stručnjaka	<p><i>Ako je on u pritvoru, a žrtva dođe i svjedoči, on se ne pušta i sve ide odmah dalje. Ako ne svjedoči, onda ima sto nekih drugih stvari koje ti ulete, vidiš da je to ublažila, znaš da će se pomiriti. I onda rješavaš nešto što gori. (PR5)</i></p> <p><i>Ono što ja primjećujem je da ima puno mojih kolega, a to sam i ja prošao, koji izgaraju na poslu. Situacija pogotovo u zdravstvu je katastrofa. Ljudi se na nekim poslovima zatvore, ljuti su, depresivni ... To je ono što ja primjećujem gledajući kolege oko sebe. Zamislite kad dođe netko tko je stvarno u potrebi s nekom vrlo složenom patologijom, a i u zdravstvu i socijalnoj skrbi su vrlo složene priče. Teško je kad u ovakvom svijetu nailaziš na stručnjaka i pomagača koji je isto tako neempatičan, ne zato što je takav inače nego što je izgorio na poslu. To je katastrofa i za onoga koji dolazi po uslugu i za onoga tko je pruža. (L2)</i></p>

Problemi s kojima se susreću stručnjaci prilikom pružanja pomoći u slučajevima nasilja u obitelji	Citati sugovornika
<p>5. Preopterećenost i frustracija stručnjaka</p>	<p><i>To su u načelu žurni postupci i oni se tretiraju kao žurni. Ali u prekršajnoj oblasti nam je puno toga žurno. Tako da, iako bi se moralo što prije završiti, to nije uvijek slučaj. [...] Mi smo toliko opterećeni poslom i ne možemo voditi računa još i o tome. (PR3)</i></p> <p><i>Ima potrebe za cijelim jednim novim timom jer mi jednostavno ne stizemo sve odraditi onako kako bi to trebalo po protokolu. Ja to volim raditi, ali nemam kad od svega drugoga. Ne možeš ti to nešto pedantno i duboko. Samo otvoriš protokol da ispuniš formu, a to nije to. Mi gasimo požar, umjesto da preveniramo. Mi toliko imamo posla, samo da nešto ugasimo. (S1)</i></p>
<p>6. Nedostatak edukacija</p>	<p><i>Taj nam dio fali, fale nam konkretne edukacije. Obično se ide na edukacije po nekim programima ili edukacija koraci kako sustav funkcionira, ali nema edukacije ili osnaživanja pojedinaca koji rade u sustavu. (Z2)</i></p> <p><i>Edukacija ima dovoljno ako si možeš sam platiti. Postoje institucije koje svojim djelatnicima plaćaju, ali ja sam sebi sama puno toga platila jer moja institucija nije baš za to. Konkretno na mom radnom mjestu to baš i nije vrednovano. Treba znati raditi sa žrtvama, ne samo na informativnoj razini i ne samo na razini postupanja po protokolu. Baš treba biti obučen, utreniran, educiran. (S5)</i></p> <p><i>Edukacija treba, vremena se mijenjaju. Dinamika mladih obitelji je potpuno drugačija od dinamike moje obitelji. U tom smislu nam je potrebno uvijek nešto novo. Bilo tko tko se bavi mentalnim zdravljem potrebno je da stalno napreduje i da se educira. Mi smo navikli da kad odem na edukaciju, moram tri dana posložiti doma svoju obitelj i sebe i biti odsutna. A to i košta. (Z1)</i></p>
<p>7. Supervizija</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poželjna/potrebna - Nepovjerenje/otpor 	<p><i>Mislim da sam ja već na to oguglala i mislim da se mogu s tim nositi. Ali, povrijedi vas. Možda čovjek to i potisne i možda bi bilo dobro imati neku superviziju, ne bi bilo loše. (PR4)</i></p> <p><i>Nemaju, niti je to predviđeno. Nema novaca za to, a trebalo bi. I te kako bi trebalo. Ne samo što se ovoga tiče. Mi jedni druge podržavamo, na toj razini postoji, ali to je čisto kolegijalna podrška i razmjena iskustava. Ali bila bi potrebna supervizija. Ono što radimo umjesto supervizije pomogne, ali nije to to ... (O1)</i></p> <p><i>Da, imamo i ja i kolegica. To nam apsolutno treba. U sustavu bi svih pomagačkih zanimanja supervizija trebala biti obavezna da odmah kad dođeš u sustav dobiješ superviziju. A ne da se boriš sam i pronalaziš. (C1)</i></p> <p><i>Nešto se govori o tome da bismo trebali dobiti. Ovo bih pitanje preskočila. Možemo reći da je korisna, možemo pričati što god hoćemo. Na prvom mjestu potrebna je edukacija o pojavi, o načinima postupanja, o prepoznavanju, empatiji. Ima čitav niz drugih stvari koje su potrebnije. (S5)</i></p> <p><i>Ne znam točno u kojem smislu supervizija. Loše je kad se morate opravdavati stalno za svoj rad i misliti na formu umjesto na sadržaj. Nisam za neka nadgledanja. (S2)</i></p>
<p>8. Česte promjene legislative</p>	<p><i>Često mijenjanje propisa, eksperimentiranje s konceptom odnosno sustav je nešto što praktički svakih 4-5-6 godina iz temelja promijeni, ustrojbeni sistem. To jako loše djeluje, taman počneš graditi neki sustav i onda se sve mijenja i to je najviše vidljivo u zdravstvu i socijalnoj skrbi. (L2)</i></p> <p><i>Apsolutno nam odmaže često mijenjanje zakona i propisa. Mislim, sve je izvedivo, samo se zakomplicira. (PR3)</i></p> <p><i>Mi smo dobili i nove zakone koji nas značajno usporavaju u radu. (S3)</i></p>

Specifične reakcije kod sugovornika izaziva pitanje blagodatni nespjedočenja. Kod dijela sugovornika ona izaziva frustraciju i negativne reakcije zbog blokade cijelog postupka, ali i zbog toga što se dio tih žrtava vraća počinitelju i vrte se u začaranom krugu nasilja. Osobito ovakve reakcije imaju stručnjaci unutar pravnog sustava, ali slične stavove dijele i neki sugovornici iz civilnog sektora i policije. Dio sugovornika iskazuje potrebu razumijevanja žrtve i njezinih postupaka, pa makar i ako uključuju korištenje ove mogućnosti. Specifična pozicija žrtve, nedostatak potpore, emocionalna ovisnost, strah i ucjene, manipulacija od strane zlostavljača, kao i drugi faktori utječu da se dio žrtava opredjeljuje za blagodat nespjedočenja. Ono što neki sugovornici prepoznaju kao pozitivno, u smislu da smanjuje broj žrtava koji uzimaju blagodat nespjedočenja, jest sustav potpore (primjerice podrške i pratnje na institucije koji omogućuju udruge civilnog društva, odnosno Udruga DEŠA). Navodi su prikazani u tablici 11.

Tablica 11: Stavovi sugovornika o blagodatni nespjedočenja

Stavovi sugovornika o blagodatni nespjedočenja	Citati sugovornika
1. Nerazumijevanje i frustracija	<p><i>Dakle postoji u zakonu blagodat nespjedočenja. Ja ne znam kome je to blagodat. Žrtve to koriste i onda krene opet ispočetka. Tako da ne razumijem smisao toga jer ako si već zvao i prijavio nasilje i odmaknuo se od te situacije, onda znači da je nešto. Nije lako, pokušavam se staviti u cipele žrtve i ne mogu olako reći jer toliko su specifične priče i teške da se nekad i ne čudim da idu tim smjerom. (C1)</i></p> <p><i>Pa sigurno više od 50 % je takvih slučajeva, sad ne mogu biti precizan, ali možda i više. To je postala praksa. I to je nešto što bi trebalo mijenjati, ali ne znam kako. Znam - da troškovi postupka padaju na žrtvu. Da plati ako neće svjedočiti. Ali onda kršimo prava žrtve. (PR5)</i></p> <p><i>Opet događa se da provedete neki postupak kriminalističkog istraživanja i dođe do tog dijela i onda žrtva odustane. Jer blagodat nespjedočenja. Veći je tu problem nego duljina izrečene kazne. (P3)</i></p> <p><i>To je frustrirajuće. Vi znate da je on to napravio, a nemate ništa nego jedan na jedan. I morate odbaciti kaznenu prijavu i znate da ona neće preuzeti kazneni progon jer je tako očito odlučila nakon nekog vremena. Jako frustrirajuće! I onda čekate da vam 'dođe Andrija Jarak' ispred te kuće i onda su puni portali toga. A mi smo napravili sve. Blagodat nespjedočenja je problem. (PR4)</i></p>
2. Razumijevanje	<p><i>To je pravo svakog svjedoka, ukoliko ispunjava uvjete za blagodat nespjedočenja. A obično se radi o članovima obitelji, s tim da se ne može koristiti ako se radi o kaznenim djelima na štetu djece. Tu blagodat nespjedočenja ne postoji, osoba mora svjedočiti. A što se tiče na svoju štetu, tu osoba sama odlučuje hoće li svjedočiti, to je njezino pravo, njezina odluka. I mi je poštujemo. (PR2)</i></p> <p><i>Uvijek je izbor na ženi. Ako postavimo očekivanja i mislimo da smo manje učinkoviti jer se žena vratila nasilniku, onda ne možemo raditi svoj posao. Znači, treba imati neke psihološke komponente posložene u glavi za rad i znati koje su naše odgovornosti i do koje granice možemo, a preko toga je na žrtvi samoj da odluči. (Z1)</i></p> <p><i>Te žrtve su nekad prinuđene ostati i koristiti blagodat nespjedočenja kako bi se počinitelj vratio kući i život se nastavio onako kakav je bio i kako oni najbolje znaju. A onda se samim time susreću i s nerazumijevanjem unutar institucija. (S4)</i></p>

Osim navedenih općih problema, svaki dio sustava nosi s posebnim izazovima. Tako, primjerice sustav socijalne skrbi ističe: nesigurnost, neugodne situacije svjedočenja na sudu, fluktuaciju radnika, nedovoljno dobru pozicioniranost u odnosu na druge dijelove sustava, zagušivanje sustava u situacijama konfliktnih razvoda. Stručnjaci iz obrazovnog sustava ističu kako je pitanje nasilja u obitelji rubno u njihovom poslu, često o tome ne znaju dovoljno, ne žele se izložiti i relativno rijetko reagiraju zbog neznanja ili neugodnih iskustava gdje nisu bili zaštićeni. Stručnjaci iz pravosudnog sustava ističu neke nelogičnosti zakona i njihovu neprilagođenost stvarnim uvjetima, neujednačenost prakse pojedinih sudova i negativnu percepciju koji imaju u javnosti. Poseban je problem pitanje pojedinačne procjene potreba žrtve.¹¹ Organizacije civilnog društva kao specifične probleme ističu njihovo često neuključivanje od strane službenih institucija i nedovoljnu otvorenost prema njima. Policija kao specifične probleme ističe prevelika očekivanja vezana uz njihovo djelovanje i probleme razlikovanja žrtve i počinitelja pri prvom izlasku na teren. Sugovornici zaposleni u zdravstvu ističu manjak stručnjaka i promjene sustava koje idu u smjeru ušteda, a na štetu korisnika. Navedene kategorije s pripadajućim navodima iz intervjua prikazane su u tablicama 12 do 17.

Tablica 12: Specifični problemi u pravosuđu

Specifični problemi u pravosuđu	Citati sugovornika
1. Procjena žrtve	<p><i>Ja kao pravnik napraviti procjenu žrtve, to je meni strano. Nije uopće u domeni mog posla niti ja o tome mogu znati. Ja mogu procijeniti žrtvu kao što mogu procijeniti bilo kojeg drugog čovjeka kojeg sretmem. Mogu vidjeti ako je uznemirena, ako plače, mogu je zazvati na telefon, ali ne mogu više od toga. Ne znam što bi više od toga mogao napraviti. Sad, bi li se ona mogla procijeniti od strane nekih drugih stručnjaka, psihologa,... Mi imamo uhićenje, rok od 24 sata za predaju, rok od 16 sati za odluku o zatvoru. Nema vremena jednostavno za takve neke dubinske procjene i onda ovo što mi procijenimo sami - samouki. Procijenim žrtvu kao što procijenim kvar na autu. Ne znam o tome ništa. (PR5)</i></p> <p><i>Ja mislim po nekim uredbama i pravilnicima internim je bilo da bi mi trebali raditi procjenu. Ja ne mogu raditi procjenu. Nisam ja stručnjak. (PR4)</i></p>
2. Nelogičnosti zakona	<p><i>Kazneni zakon se užasno postrožio, ali je doveo do apsurdna. Muž teško tjelesno ozlijedi ženu, a teška tjelesna ozljeda je lom malog prsta. Tu je minimalna kazna 3 do 12 godina. Ubojstvo u pokušaju je minimalna 5. Ti ćeš zapravo za ubojstvo u pokušaju dobiti jednako kao za lom malog prsta. Što je apsurd! [...] Zato i služi raspon kazne, a ne da se diže minimum i onda se mi nađemo u situaciji ako imamo: nasilje u obitelji - godinu, tjelesnu ozljedu (tjelesna ozljeda je modrica) - godina, prijetnja (jer naravno uza sve to će reći da će je ubiti) - šest mjeseci, povreda djetetovih prava ako je bilo tu dijete - još godinu. I onda zbroji - tri godine i šest mjeseci. Za događaj koji je ustvari na razini prekršaja, mislim nije, ali onda još imaš žrtvu koja će, ako već svjedoči reći: 'Ne, ja ga volim, pustite ga, mi smo se pomirili i za 7 godina sudiš za 4 stvari i tražiš mu 2 godine zatvora.' Što ne tražiš za promet za dvije smrtno. (PR5)</i></p>

¹¹ Zakon o kaznenom postupku propisuje da pojedinačnu procjenu žrtve provodi tijelo koje provodi ispitivanje žrtve, odnosno tijelo koje vodi postupak – policijski službenici/ce, državni odvjetnici/ce i suci/tkinje. Ovo je pitanje od izuzetne važnosti jer se na temelju pojedinačne procjene određuju mjere zaštite.

Specifični problemi u pravosuđu	Citati sugovornika
3. Neujednačenost prakse	<i>Prije smo imali dosta predmeta gdje bi dali kaznu za koju smo smatrali da je adekvatna pa bi nam viši sud smanjio. Ja rješavam i drugostupanske predmete gdje vidimo da je u prvom stupnju na nekom sudu u Hrvatskoj kazna neka prilično blaga. I mi tu u većini slučajeva preinačimo i ako ima žalba državnog odvjetnika, damo veću kaznu. Mi smo malo osjetljiviji. Neki sudovi kad imaju 3-4 djela nasilja u obitelji i povreda djetetovih prava, oni daju uvjetnu i rad za opće dobro. To mi obavezno preinačimo i u zatvor. Tu se stvara i nepovjerenje i nesigurnost i treba raditi na ujednačavanju prakse. (PR1)</i> <i>Ne rade svi isto. To sam ja shvatio. Netko radi svoj posao kako treba i na vrijeme i ažurno, a netko ne. Započne slučaj u isto vrijeme. Jednom već donesena optužnica, a dugi još nije, ne nazire se kraj. (P3)</i>
4. Neprilagođenost zakona stvarnim uvjetima	<i>Ja pročitam obrazac žrtvi. Ona da mi kaže ja bi ovo, mislim, nema toga. Napisano je na pet strana, sve je razrađeno. Sve lijepo piše. To je tako svugdje u RH, nije samo kod nas. Ima to pravo, ali baš i nema. Pravo da se medicinski zahvati prema žrtvi poduzimaju u najmanjoj mjeri i samo ako su krajnje nužni za potrebe kaznenog postupka; ako trpi teže posljedice ima pravo na stručnu pomoć savjetnika na teret proračunskih sredstava. Ima i pravo na novčanu naknadu na teret proračuna u skladu s posebnim zakonom, a to mislim da ih je zatražilo pet, a dobila je nula. Malo ih traži, pročitam ih na brzinu, jer znam da neće dobiti, ne prolazi im. (PR5)</i>
5. Negativna percepcija javnosti	<i>Nas u pravosuđu se često proziva, ali mi smo tijelo represije. Mi stupamo na scenu kad se već šteta dogodila. Mi ne možemo osim tim prihvatljivim sankcijama utjecati i prevenirati. Mislim da društvene mreže, mediji, sve to potencira nasilje. Ljudi ne znaju kako sustav funkcionira, a najlakše je optužiti pravosuđe. Tu uvijek bar jedna strana nije zadovoljna, a nekad i obje. (PR4)</i>

Tablica 13: Specifični problemi u sustavu socijalne skrbi

Specifični problemi u sustavu socijalne skrbi	Citati sugovornika
3. Nesigurnost	<i>U principu u Centru većinom rade žene, dolaze u izravne kontakte s osobama koje su nasilne i svakakve i tu postoji i dio straha i mislim da bi trebali imati neku bolju zaštitu. (S2)</i> <i>Ovo je i opasan posao. Naši djelatnici su izloženi svaki dan nekim situacijama. Da ne govorim da su neadekvatno plaćeni. Mi smo baš izloženi kao i policija, na dnevnoj bazi. A nemamo oružje. (S3)</i>
4. Svjedočenja	<i>I događa se često, i nama stručnjacima da moramo svjedočiti na sudu što uopće ne bude ugodno. Navode se i podaci socijalnih radnika. (S4)</i>
5. Pozicija u odnosu na druge dijelove sustava	<i>Imam osjećaj da su druge ustanove sve što im na neki način do sad nije bilo jasno, ubacivali u Centar za socijalnu skrb, odnosno Hrvatski zavod za socijalni rad. Trebamo raditi na tome da se mi jasno pozicioniramo u cijelom tom sustavu podrške svim korisnicima, da se točno zna što mi radimo. (S3)</i>
6. Fluktuacija radnika	<i>Mi smo mlada ustanova u smislu da se radi o mladim djelatnicima koji su trenutno zaposleni. Neki od njih su tek zasnovali obitelj. Fluktuacija radnika doprinosi neinformiranosti i neznanju i tu vidim mali problem. (S3)</i>
7. Konfliktni razvodi	<i>A s druge strane imamo prijave nasilja u postupcima konfliktnih razvoda gdje se prijavljuju svakodnevno. Kad krene postupak razvoda imamo bračne partnere za koje znamo da svaki dan dobijemo neki mail s prijavama. Tu ne znamo u kojem će smjeru to eskalirati i svaki taj mail moramo prosljediti policiji i po potrebi i procjeni, psihologija razgovara s djecom. (S1)</i>

Tablica 14: Specifični problemi u obrazovnom sustavu

Specifični problemi u obrazovnom sustavu	Citati sugovornika
1. Nasilje u obitelji je rubna pojava/ nije u fokusu	<i>Gledajte, susrećemo se, ali to je nekako van naše domene. Nismo često sigurni kako reagirati, postoje neki protokoli, ali to je više-manje sve na papiru, primjena i nije baš zaživjela. (O2)</i> <i>Škole imaju toliko toga čime se bave, u današnje doba djeca i mladi imaju toliko poteškoća i problema, često se ne bismo htjeli tako izlagati, možda ulaziti u konflikte s roditeljima, ne znam... Prva ću reći da ne znam puno o tome, imam neke stvari na koje sam više fokusirana tako da ni ne znam nekad kako i u kojoj mjeri se u to 'upetljati'. (O2)</i>
2. Nereagirane na pojavu nasilja u obitelji	<i>Na početku kad sam došla raditi uopće se nije bavilo time. Ako bi institucija i saznala da je bilo obiteljskog nasilja, saznala bi slučajno kad bi Centar poslao ili kad bi tražili zapažanja o djetetu. Nikad se nije išlo iz naše institucije prema Centru, iako je možda i bilo saznanja. Kad bi saznali da se to dogodilo primarno je bilo usmjereno na rad s djecom. Ili kad bi se roditelj javio zbog konkretnog slučaja, onda je bilo i usporedno savjetovanje majke. Ništa sistematizirano i strukturirano. (O3)</i>
3. Neugodna iskustava gdje nisu bili zaštićeni	<i>Što je problem? Kad idemo jedan, drugi, treći korak svi. Ja nakon prvog i nakon drugog dobijem prijetnje i sve to padne u vodu. Zbog čega sam ja sebe izložila? Meni je taj roditelj drugi put rekao da on zna gdje ja živim. Što to znači nego prijetnja? Ja moram reći da sam išla dva mjeseca na psihoterapiju. Bilo me strah, bilo me strah njega srestiti jer nisam osjetila da su me druge institucije zaštitile. (O1)</i> <i>Ja isto imam situacija gdje mjerim hoću li reagirati i u kojoj mjeri. Ako sam već jednom ili dvaput reagirala, pa neću treći ili ću puno manje ili ću poslušati tog drugog roditelja. [...] Mislim, zašto bih ja morala svaki put na kraju dobiti po glavi? (O1)</i>

Tablica 15: Specifični problemi u civilnom sektoru

Specifični problemi u civilnom sektoru	Citati sugovornika
1. Nedostatak povjerenja u civilni sektor	<i>To treba biti puno otvoreniji dijalog i ne formaliziran. Mislim da bi to trebalo unaprijediti jer Centar za žrtve i svjedoke, bez obzira što je udruga ima profesionalce koji za nju rade, a ne netko s ceste. Onda bi trebalo postojati veće povjerenje u taj civilni sektor. Jer uglavnom civilni sektor koji je dugo već u taj problematici, jako je profesionalan. Mogu reći da ja kroz svoje iskustvo i više tih uloga, dobro poznajem sustav. (L2)</i>
2. Neuključivanje organizacija civilnog društva u formalnu suradnju	<i>Vidimo u zadnje vrijeme da nas više uključuju za pomoć zajedničkim korisnicima, ali opet i dalje su dosta zatvorene i većinu tih suradnji potičemo mi. Ili u situacijama kad je stani-pani pa im je potrebna naša podrška. Ali redovito upućuju na nas, ali nije uspostava suradnje samo upućivanje. Ta suradnja trebala bi biti kontinuirana, trebalo bi se više skrbiti na koji način se može poboljšati sve skupa. Mi većinom iniciramo suradnje. (C3)</i> <i>Civilni sektor je i zamišljen da nadograđuje sustav, ali sustav je taj koji primarno mora funkcionirati. Civilno društvo nam uskače kroz usluge savjetovanja, podrške i nekakvih drugih stvari i mogu puno doprinijeti, ali sustav je taj koji mora funkcionirati. (L1)</i>

Tablica 16: Specifični problemi u policiji

Specifični problemi u policiji	Citati sugovornika
1. Razlikovanje žrtve i počinitelja	<i>Ove ženske kuće, npr. Babe stalno govore o dvostrukoj viktimizaciji i to se stalno stavlja na teret policije. Sudac sudi mjesecima i godinama i ne zna donijeti pravičnu odluku, a policajac bi trebao u tom trenutku donijeti odluku i reći: 'Ti si kriv, a ti nisi, ti si žrtva, a ti nisi.' Mi moramo donositi žurne odluke, a ako ne prijaviš imaš drugu stvar. Recimo, muškarac i žena su se pobili. Imaju i jedno i dugo ozljede. Ona je njega udarila nakon što je on nju udario. Međutim, on nema jednu ozljedu, on ima silu ozljeda po tijelu i mi više ne možemo govoriti da je ona to u nužnoj obrani napravila. I onda imate tamo neku žensku udругu koja kaže da je policija napravila dvostruku viktimizaciju bespotrebno, a sutra njegov odvjetnik kaže da policija nije zaštitila njegovog klijenta. (P1)</i>
2. Prevelika očekivanja od policije	<i>Znate kako ljudi percipiraju policajce? To možete gledati kad čitate opaske medija o postupanju policije. Da je doktor znanosti, da je izvrstan psiholog, psihijatar, liječnik, pravnik... I sve se to očekuje od jednog policajca. Tako isto i žrtve očekuju da će policajac na mjestu događaja ponuditi sve odgovore na sva njihova pitanja. (P1)</i>

Tablica 17: Specifični problemi u zdravstvu

Specifični problemi u zdravstvu	Citati sugovornika
1. Nedostatak kadra	<i>Nemamo stručnjaka. Nije to samo naš problem, znam, ali zaista korisnici pate. Žrtve nasilja u obitelji, djeca pogotovo, trebaju kontinuiranu i kvalitetnu psihološku potporu, psihoterapiju a ne danas pa za mjesec dana. Tako to ne ide. (Z2)</i>
2. Uštede koje otežavaju skrb	<i>Česte promjene kojima je uzrok rezanje troškova, uštede... Mislim da u sustavu kao što je zdravstvo financije ne bi trebale biti važnije od funkcionalnosti i učinkovitosti i brige o ljudima. To nisu sustavi koji bi naglasak trebali staviti na uštede jer time, zapravo, činimo samo još veću štetu. (L2)</i>

Poseban problem koji gotovi svi sugovornici ističu tiče se trajanja postupaka na sudu, odnosno dugog vremenskog perioda koji je potreban do okončanja postupka.

Zna se čekati i po nekoliko godina da se donese presuda, kaznena, prekršajna. I to prekršajno više sankcionira policija, mi iznimno idemo u prekršaj kad odbacimo prijavu za kazneno djelo, a tamo je zastara 4 godine. Tako da to bi se trebala donijeti oduka. Kod nas je zastara puno dulja, ali zna se čekati dosta i time se gubi uopće sav smisao našeg rada. Ne samo za ta, nego za sva kaznena djela. Jer osuditi nekog za nešto što je napravio prije 7 godina nema smisla nikakvog. (PR5)

Pravosudni sustav je katastrofalan, procesi traju godinama u kojima propadaju obitelji, djeca, životi. Kazne dođu kasno, odnosno počinitelji su često prekršajno kažnjeni pa i godine prođu umjesto da im sustav odmah na početku da do znanja da se to tako ne radi. (Z2)

To su postupci unedogled. To su postupci koji više nemaju smisla. Jer taj život se nastavlja. Ja sam prijavila nasilje a djeca i dalje viđaju nasilnika. Sud ne donosi nikakvu odluku, a nitko nije kriv dok mu se ne dokaže krivnja. (S1)

Nadalje, neki sugovornici ističu kako su kazne koje počinitelji nasilja dobiju često premale i nedovoljno odvraćajuće.

Ni blizu oštre koliko bi trebale biti, ni blizu. Mislim da bi kazne trebale biti oštrije i rigoroznije. (P3)

Dovoljno oštre nisu jer je kod nas sustav ... više se okrećemo zakonodavnoj rehabilitaciji, a ne represiji. I novčane kazne nisu toliko velike. A pogotovo zatvorske su male. [...] Ali na kraju postupka, zatvorske kazne nisu baš neke, novčane kazne, pogotovo prekršaji za nasilje u obitelji baš su niske. (C2)

Mislim da se tu suci trebaju savjetovati i donositi kazne koje bi u javnosti imale veći odjek. Znam da se svakome pristupa individualno i postoje razlozi zašto su neke kazne takve kakve jesu, ali zaista bi trebalo pokazati primjerom da bi se djelovalo na sprečavanje nasilja u budućnosti. Često postoje i prijave koje se odbacuju pa se tek iz četvrtog ili petog puta događa neka kazna. I mislim da i te materijalne kazne trebaju biti nekako strože i veće. (L1)

S druge strane, stručnjaci iz sustava upozoravaju da kazna treba služiti rehabilitaciji inače nema previše smisla.

Mora postojati rehabilitacija unutar sustava. Ja nisam za davanje nekih ogromnih drastičnih kazni jer koja je svrha izdržavanja kazne. Da se nasilnika makne s ulice, da ga se osposobi i da ga se vrati u društvo. (S2)

Kazna mora uključivati i rehabilitaciju. nekad je kazna i prestroga, nekad je preniska, a nekad unutar nje nema mogućnosti za rehabilitaciju. Nekad čovjek ako je u istražnom zatvoru proveo tri mjeseca i ostalo mu je još tri mjeseca kazne da ga možete staviti u tretman, onda imate problem da ništa ne možete napraviti. Nije samo stvar visine kazne nego što smo mi s tom kaznom dobili. Ima li ta kazna smisla? Kazna mora poručiti žrtvi: 'Ta je osoba odgovorna za ono što ti je napravila.' (Z2)

Problem je i nedostatak psihosocijalnog tretmana počinitelja za koji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji trenutno ne postoji nego jedan stručnjak koji je prošao edukaciju i može ga provoditi.

U analizi intervjua iskristalizirao se cijeli **niz izrazito specifičnih, konkretnih problema koje sugovornici navode** unutar svog sektora ili po pitanju suradnje, a čije rješavanje bi u budućnosti olakšalo njihov rad i funkcioniranje sustava u cjelini.

1. *Povećati broj dostupnih kanala informacija o pravima žrtava i servisima za podršku, koji bi nudili informacije na jednostavan i razumljiv način. U tom smislu bi se i institucije trebale više otvoriti prema korisnicima.*

Postoji nedovoljan broj kanala informacija o pravima žrtava i o službama za podršku u usmenom i pisanom obliku. Često žrtve nisu informirane o pravima na njima razumljiv način uzevši u obzir posebne značajke žrtava zbog kojih nisu u stanju razumjeti informaciju, npr. psihičko stanje, dob, invaliditet, razina obrazovanja, teškoće u čitanju i pisanju. (C3)

Mi u Centru prvi nemamo neki letak o nasilju u obitelji koji bi bio sveobuhvatan. Možda bi svaki resor trebao napraviti za sebe što treba raditi kad dođe žrtva.

Kad ti dođe počinitelj, što ćeš radit. Žrtve trebaju znati tko je taj netko kome se mogu obratiti. Mi koji smo iz toga znamo kome treba ići i kako sve to ide, ali ti ljudi, posebice žrtve u teškim okolnostima, ne znaju. Treba im se specificirati i biti im dostupno u čekaonicama ili u frizera, da im je napisano gdje i što. (S4)

2. *Veća povezanost institucija kad se radi o djeci, za što roditelje treba bolje uputiti u ovu problematiku, možda putem roditeljskih sastanaka na kojima bi se govorilo i o problemu nasilja u obitelji*

Trebamo bolju savjetodavnu pomoć ili neku vrstu psihološke pomoći i podrške usmjerene prema djeci, od naše zajednice, škola pogotovo. Događalo se da majka prijavi oca za nasilje, dijete dođe u školu sutradan i ima test koji ne može riješiti jer nije u stanju (možda je bilo u policijskoj stanici ili što već), a u školi nije nitko ni informiran zapravo. Zapravo treba postojati komunikacija između službi ali roditelji trebaju dati pristanak za tu komunikaciju o čemu ih treba informirati. (C2)

3. *Organiziranje sustava koji će koordinirati i reagirati na potrebe te alarmirati druge institucije*

Treba jedno mjesto objedinjeno, govorim o institucijama, sustav koji će u danom trenutku reagirati tako da prema potrebi se nađemo i da raspravimo situaciju i da se dogovori koji će dio tko odraditi. Fali te koordinacije, a ovako svatko radi što može napraviti i tu se gubi dosta. Mislim da žrtve nemaju niti vremena, a najvećim dijelom niti saznanja gdje se mogu obratiti. A bilo bi dobro da je to jedno mjesto koje će onda nas na neki način alarmirati. (L3)

Tu valjda fali neka koordinacija i to je što ova lokalna mreža pokušava stalno kroz neke aktivnosti, a evo i županija se stvarno potrudila s projektom zadnje dvije godine. Mislim da sad imamo neki temelj, a sad to treba odraditi do kraja. Planiranje u zajednici je jako važno. To bi trebalo biti istraživačko planiranje, ne što kome padne na pamet. Treba detaljno ispitati resurse i napraviti istraživanje potreba za svako ovo područje i dobiti neke relevantne podatke i na osnovu toga usmjeravati usluge. (L2)

4. *Donošenje akcijskog plana, temeljenog na strategiji, koji bi detektirao probleme*

Treba donijeti akcijski plan koji će definirati sve aktivnosti i definirati odgovorne institucije za provedbu tih istih aktivnosti. Sam strateški dokument bez akcijskog plana, bez plana realizacije nema apsolutno nikakve koristi. Mrtvo slovo na papiru. Treba se pratiti i definirati gdje su problemi, pokušati ih riješiti. Ustanoviti koje su to institucije koje nisu odgovorile na adekvatan način. Bez strateškog dokumenta, znači da ne promišljate o tome. Strateški dokument treba stvoriti okvir, a akcijski plan korake koji se moraju poduzeti da bi se taj okvir zapravo i postigao. (L3)

5. *Donošenje specifičnih hodograma na razini pojedinih institucija*

Sad nakon dugo vremena postavljam hodogram jer imam osjećaj da smo se tu malo pogubili. Taj hodogram postavljam u nadležnost drugih ustanova. Mi kao institucija moramo imati neki hodogram i naši djelatnici o tome ne bi trebali razmišljati. Time bi se stvorila jedna sigurnost kod žrtava i jačalo bi povjerenje i žrtve bi se mogle osloniti na nas. (S3)

Obrazovne institucije bi trebale pružiti informacije meni kako bih znala roditelja koji se planira odvojiti od nasilnika informirati što će biti i što može očekivati, o nekim zakonskim koracima koji se trebaju dogoditi kad netko prijavi nasilje. (O2)

6. *Funkcionalniji i odgovorniji protokoli obavještanja žrtava gdje se ne bi smjeli događati propusti*

Mislím da ti protokoli obavještanja kad se dogodi nasilje i kad se počinitelja makne iz obitelji, to jedno sigurnosno obavještanje bi trebalo biti puno brže. Tu prvenstveno mislim na suce istrage i državna odvjetništva koja ustvari donose odluku i o mjerama sigurnosnim. To bi trebalo ići puno lakše i brže prema žrtvama i centrima za žrtve i svjedoke. (L2)

7. *Organiziranje redovitih multisektorskih sastanaka, kad se radi o djeci ili o odraslim žrtvama nasilja u obitelji*

Zadnjih godina smo tražili više puta sastanke međusektorske suradnje unutar koje bismo uključili školsku doktoricu, često i psihijatricu koja se bavi djecom, zatim Centar za socijalnu skrb i eventualno psihologa iz poliklinike za mentalno zdravlje djece. (O1)

Organizirati neke operativne sastanke koji bi bili ad hoc kad se dogodi tako nešto. Gdje bi bilo više institucija koje su involvirane u proces zaštite i rješavanja konflikta da se nalaze jako brzo na timskim sastancima i da to bude čak i protokol gdje se to treba napraviti. To bi pojednostavilo i povećalo sigurnost žrtava. (L2)

Imam brojna pitanja npr. za zdravstvene radnike. Kad se radi o obiteljskom nasilju zahtjevno je, najčešće je tu u pitanju i ovisnost i alkohol. Tako da bi bilo dobro da nam kažu je li zamjenska terapija kod ovisnika znači da je pod utjecajem droga. Neka nam kažu kako to izgleda u odnosu na brigu i skrb o djeci. Takve neke stvari. (S1)

8. *Djelovati proaktivno na uključivanju stručnjaka iz pravosuđa i obrazovnog sustava u edukacijske aktivnosti; edukacija određenih ljudi iz svakog sustava specijalizirano za pitanje nasilja u obitelji*

Mi kad se sastajemo i kad bilo što radimo da se smanji obiteljsko nasilje, najmanje ima tu ljudi iz pravosuđa. Treba možda uzeti jedan određeni broj ljudi iz svake institucije i njih educirati i stalno ih usavršavati i tu bi možda došlo do nekog pomaka. (Z1)

Možda da se specijalizira, baš da bude osoba samo za područje nasilja u obitelji. Pomoći joj holističkim pristupom, što se tiče obrazovanja, školovanja, stanovanja, to je sve suradnja s drugim resorima i jedan zajednički rad. To djeluje utopijski, ali ne želim sumnjati da ne može. Mislím neka specijalizirana područja za nasilje, ne možemo ih staviti pod sve drugo pa tko dođe. (S4)

Mislím da bi u obrazovnom sustavu trebalo organizirati edukacije, ali ne sporadično, nego moduli baš intenzivno, od početnih tih stvari sve do pitanja što djetetu treba oko potpore. Za to treba psihoterapijska naobrazba, ali barem ovo oko toga koje su obaveze, iako to po protokolima piše, ali obaveze obrazovnih ustanova jer one rijetko kad prijave. (O3)

9. *Kod prekršaja djelovati na policijske službenike kako bi pri ispitivanju svjedoka iste upozorili prema zakonu kako bi se taj iskaz mogao kasnije koristiti na sudu čime bi se smanjio broj slučajeva u kojima se žrtva povuče*

Malo tu nekad bude grešaka, maloprije sam rekla u ispitivanju svjedoka policija ih zaboravi upozoriti po zakonu. Trebali bi bolje obraditi prije pokretanja postupka, a da bi se spriječilo da se žrtva povlači ili promijeni iskaz. Taj bi dio policija trebala popraviti. (PR3)

No istovremeno policijski službenici ističu kako

[...] nekad roditelji ne žele izlagati djecu razgovoru s policijom pa onda kažu [daju iskaz], a ne potpišu to. Mi možemo pričati samo ono što je potpisao. Jer ona vam jedno kaže, a kad idete pisati zapisnik, onda ne žele. Pita: 'Hoćete li Vi razgovarati s mojim djetetom?' Kad kažem da neću ja nego neka teta za maloljetnike iz Centra za socijalnu skrb, onda ne žele dijete izlagati takvim razgovorima.

10. *Pitanje postpenalnog prihvata počinitelja nasilja koji trenutno nije uopće riješeno:*

Ta rehabilitacija unutar sustava još koliko toliko dobro traje. [...] I sad ovaj povratak, taj postpenalni prihvati, tu je nama problem. Kažu ljudi da imamo dobre zakone kojih se nitko ne pridržava. Ja se djelomično slažem s time. Na papiru nije toliko loše, ali jako puno područja uopće nije pokriveno. Na primjer, problem brige za psihičke bolesnike. Dok ta osoba nešto konkretno ne napravi sebi ili drugima, ne događa se ništa. Ili kad si završio kaznu, ako nije uvjetna, više te nitko ne prati. Postoje programi koji su osnovani u smislu zapošljavanja pa se nude poticaji ljudima koji će ih zaposliti, ali sve je to malo i ništa. Fali uključenje u društvo, neki dobrotvorni rad. Trebalo bi nam i stručnjaka za to sve skupa. Kod nas se stalno gase požari, to nam je najveći problem u sustavu, a ništa se novo ne događa. (Z2)

11. *Problem trudnica s malom djecom smještenih u sigurnu kuću jer nema tko paziti na dijete/djecu kad majka pođe u rodilište*

Problem je kod sigurne kuće, imali smo ženu u drugom stanju s djetetom od 3 godine i imali smo veliki problem s njezinim smještanjem jer u trenutku kad ona ide roditi dijete nema gdje ostati. (S1)

Problemi unutar sustava - perspektiva žrtava

S druge strane, **iz perspektive žrtve najveći problemi** su prepuštenost sebi, greške koje se događaju na štetu žrtve, višestruko davanje iskaza i nedostatak financijske potpore. Odgovarajući navodi su prikazani u Tablici 18.

Tablica 18: Problemi sustava iz perspektive žrtava nasilja u obitelji

Problemi sustava iz perspektive žrtava nasilja u obitelji	Citati sugovornika
1. Prepuštenost sebi	<p><i>Ali, sustav je sustav. Nitko neće brinuti za vas ako se ne brinete za sebe. Ne da ti život priliku da se misliš. Ili si spreman ili nisi spreman. Moraš. [...] Sustav neće pomoći ako se nećeš sam za sve izboriti. (Ž1)</i></p> <p><i>Sustav bi trebao poraditi na tome da se osoba donekle osjeća zaštićeno. Ja se uopće ne osjećam zaštićeno s ničije strane. (Ž3)</i></p> <p><i>Molila sam socijalnu radnicu da popriča s njime da sam sigurna da dijete šaljem u sigurnu okolinu. Ona mi je rekla da nitko ne može preuzeti tu odgovornost na sebe, ali ja moram poslati dijete tati i živjeti s time ako tata nešto djetetu napravi. Ja nisam mogla vjerovati. Samo vas šokiraju da ne znate je li to neka zona sumraka, što se događa, jesu li ti ljudi nenormalni ili je u vama problem. (Ž6)</i></p>
2. Greške na štetu žrtve	<p><i>Centar je trebao poslati sudu informaciju da ja izlazim iz sigurne kuće. Morali su me kontaktirati prije izlaska i napomenuti koji broj da zovem u nekom slučaju. Meni je izašla zabrana njegova i ja i dalje nisam imala kontakt policajca. Ja sam ga trebala imati u sigurnoj kući i on me trebao zvati svakih mjesec dana. Mogao me ubiti 10 puta. A sve sam poduzela, po ps-u. A sud je tako hladan za te stvari da je to strašno. Za svaku informaciju sam trebala zvati odvjetnika i pitati. Ništa nisam znala, ništa nisam bila informirana. (Ž1)</i></p> <p><i>Kad je pušten, nisu me obavijestili, nisu me zvali. To su ogromni propusti koji se ne bi trebali događati. Mene je zvao prijatelj da ga je vidio negdje. Ja sam mislila da je u zatvoru. Bila sam u šoku. Popodne sam ga i ja vidjela iz auta da šeta. Zamislite da sam ga vidjela, a da me prije nije prijatelj zvao. Znači sud me do dana danas nije obavijestio. Nije dobio nikakvu zabranu prema meni, osim da se mora dva puta tjedno javiti na policiji. (Ž3)</i></p> <p><i>A kad sam došla na sud, on sjedi ispred vrata s odvjetnikom. Mislim, on ima zabranu prilaska meni, kako je moguće da mi tu stojimo skupa na hodniku i čekamo. To mi je prestrašno. Zvali su me na isto mjesto gdje je on, a ima zabranu prilasku. (Ž4)</i></p> <p><i>Ima izjava na sudu gdje sam se ja zahvalila što me nitko nije obavijestio o njegovom puštanju. Ja ga sreła četvrti ili peti dan od puštanja. Idem s posla i njega ugledam. Ja sam samo sjela sa strane, mislila sam da ću se srušiti. Užas! Čak ni inspektorica koja je trebala tjedno me obavijestiti, nitko ništa. Institucije kao institucije ne funkcioniraju. (Ž5)</i></p> <p><i>Poslao mi je pismo iz zatvora! Ja sam rekla svojoj odvjetnici i ona je dala sucu i bio je pretres u zatvoru. Zamislite što se tamo događa i kakav je taj sustav. Gdje su žena i djeca u svemu tome? Sustav ne štiti. (Ž5)</i></p> <p><i>Odveli su ga u pritvor. Nekad se to obiteljsko nasilje nije uzimalo kao nešto big deal i onda su ga odmah pustili s mjerom zabrane od 50 m koju on stalno krši. Policija mi je rekla kako ta mjera ionako nema veze. (Ž6)</i></p>
3. Višestruko davanje iskaza	<p><i>Meni je bilo bez veze što kad sam već dala tako opširnu izjavu inspektorcu da ja to moram opet ponavljati pred sucem. I vjerojatno ću sad morati pričati isto. Čemu to? (Ž4)</i></p>
4. Nedostatak financijske potpore	<p><i>Sva sreća da meni moji novčano pomognu jer stvarno je stan skup. 500 eura je sad. Plaća je mala. Da nemam podršku i takvo zlostavljanje bih morala trpjeti, ti si tu ništa k'o žensko, nemaš pomoć socijalnu, ništa. Ja nisam nikakvu pomoć novčanu dobila. Jedino su pitali za sigurnu kuću. Ja nisam bila zaposlena, baš mi je bilo teško. (Ž2)</i></p>

Osim što fizičke, emocionalne, socijalne i ekonomske posljedice nasilja nad ženama pridonose održavanju neravnopravnosti žena u društvu, postoje značajni financijski i ekonomski troškovi povezani s nasiljem nad ženama kako na mikro razini pojedinca, tako i na makro razini društva u cjelini. Žene koje su preživjele nasilje u obitelji mogu iskusiti individualne ekonomske posljedice povezane s povezanim troškovima prekida nasilne obiteljske veze, uključujući potrebu za pronalaskom novog doma, život u kućanstvu s jednim primateljem i troškove odgoja djece.

Ni danas ne primam alimentaciju. Shvatila sam da je to takav čovjek, ja ću raditi i zaraditi za svoju djecu. Biraš bitke koje su smislene. (Ž1)

Sljedeći navod ukazuje na **najvažnije elemente koji bi trebali biti zadovoljeni u pristupu žrtvi**:

Za to je potrebna edukacija kako bi mogli napraviti razliku između žrtve i primarnog agresora i žrtvi pružiti kvalitetnu podršku odmah na licu mjesta, udaljiti počinitelja i odmah je uputiti na specijalizirane servise. Tu bi sustav trebao odreagirati odmah. Tu bi međusektorska suradnja trebala biti brza i efikasna, ne bi trebalo biti praznog hoda i grešaka koje dovode do toga da žrtve gube povjerenje, ne znaju što će dalje, vraćaju se i nalaze se kao u nekakvoj veš-mašini svega i svačega. (C3)

Međuresorna suradnja

Veliku ulogu u adekvatnom odgovoru na potrebe žrtava igra **međuresorna suradnja**. Sugovornici ističu kako su zadovoljni suradnjom, međutim tijekom intervjua ipak dio njih ukazuje na određene manjkavosti po ovom pitanju. Značajno je obilježje suradnje vezane uz pitanje nasilja u obitelji na prostoru Dubrovačko-neretvanske županije njezina neformalna ili polu-formalna priroda. Naime, sugovornici ističu kako je zahvaljujući relativno malom broju ljudi koji rade unutar sustava i koji se međusobno poznaju suradnja često „lakša“ i jednostavnija zahvaljujući međusobnim poznavanjima.

Super funkcionira na prijateljskoj, neformalnoj razini. Mi dižemo telefone, jer kad bi se stvarno išlo po propisima onda bi bilo stotine dopisa. Ne mogu kolegi slati dopis nego nadležnome, a on svome i tako to ide. Da bi se dobila informacija trajalo bi mjesecima, a za to vrijeme stvari gore. Ljudi u sustavu znaju kako stvari funkcioniraju pa izlaze jedni drugima u susret. Tako to funkcionira, neformalno-savršeno, formalno-nikako. (Z2)

Funkcioniramo na način polu-formalni, mene kolegice zovu i pitaju za pomoć. Da to ide službeno, trajalo bi stoljećima. Funkcionira na vezama, na sustavu nas kolega koji radimo sto godina i razmjenjujemo informacije. (S3)

Premda sugovornici ističu pohvale za druge institucije s kojima surađuju, također i dio njih ističe kritike na njihov račun ili njihovo nedovoljno uključivanje u suradnju. Kao problem se ističe i slaba komunikacija između institucija, nedostatak povratnih informacija, „podijeljenost“ sustava gdje svaka ustanova radi samo do određene granice i nema nekakve objedinjenosti ili koordinacije koja bi pomogla žrtvama. Pripadajući navodi prikazani su u Tablici 19.

Tablica 19: Problemi u međuresornoj suradnji

Problemi u međuresornoj suradnji	Citati sugovornika
<p>1. Kritika pojedinih institucija/nedovoljno uključivanje u suradnju</p>	<p><i>S Centrom za socijalnu skrb suradnja ide malo slabije. Centar je taj koji bi tu trebao po meni više raditi pa čak i nas više kontaktirati ako su u nekim nedoumicama jer često se zna dogoditi da Centar prijavi nešto što apsolutno nije kazneno djelo, a nešto drugo što je bitno propuste napraviti. (PR5)</i></p> <p><i>Državno odvjetništvo nije uključeno. Po mom iskustvu nismo baš puno surađivali niti su oni dolazili na edukacije koje su mjesto gdje se svi povezujemo i razmjenjujemo iskustva u radu sa žrtvama. (C2)</i></p> <p><i>Nismo baš zadovoljni sa Centrom za socijalnu skrb, oni imaju nekih propusta, kasno reagiraju i mi se nekad iznenadimo kakvu daju procjenu. Ili izvješće. Imam osjećaj da nekad to rade samo da se odradi. Nema neku dubinu, bolju analizu. (PR1)</i></p> <p><i>Smatram, da je suradnja izuzetno važna. Sa školama isto, a tu nam malo zapinje. Npr. ako je roditelj suradljiv i uključi dijete u psihologa, koristi medicinsku farmaceutske terapije, mi kao Centar ne možemo izricati nikakve mjere iz obiteljsko-pravne zaštite. Autoritet u školama je poljuljan, a postoji i druga strana da bi se oni željeli svidjeti roditeljima. To nije pravi put. Škole ne izriču dovoljno pedagoških mjera. (S3)</i></p> <p><i>Ali nije dobra suradnja s liječnicima, a sa sucima nemamo apsolutno nikakve kontakte. (S1)</i></p> <p><i>A tu su suci oni koji su važni. Tu fali više suradnje i više edukacija sudaca. Sud je prilično zatvoren, ali to je upozorenje Vladi i Ministarstvu pravosuđa da mora nešto učiniti po tom pitanju. Jer tu šteka. (O1)</i></p>
<p>2. Nedostatak povratnih informacija</p>	<p><i>Ja ne mogu znati jer ne dobivam povratnu informaciju mada ja često navedem u procjeni žrtve, posebno kod djece, ja navedem što je žrtvi sve potrebno, ali nikad ne dobijem povratnu informaciju. (P3)</i></p> <p><i>Ne mogu reći da s Centrom nemam dobru suradnju, ali komunikacija - dođe žena, mi radimo s njom i nemamo više nikakvih povratnih informacija ukoliko ja sama ne dignem telefon. (Z1)</i></p> <p><i>Ono što nam fali je informacija zadržavanja ili eventualno ako je osoba zadržana u pritvoru. To su informacije koje nam nisu dostupne i tu smo u praznom hodu jer bi u daljnjoj organizaciji sa žrtvom bili kvalitetniji. (S3)</i></p>
<p>3. Slab protok informacija</p>	<p><i>Manje-više pravosuđe i sudstvo, to je sve skupa još usporeno. Taj protok informacija nije baš kako treba. Općenito ustanove državne, Centri za socijalnu skrb odnosno sad Područni uredi trebaju puno više komunicirati, brže i jednostavnije. (L2)</i></p> <p><i>Tu nam je zamjerka i moja je osobna zamjerka da nema suradnje između Prekršajnog suda i Centra za socijalnu skrb, konkretno kad su djeca u pitanju. Donese se novčana kazna, nije se prije toga savjetovao Centar, znači ne zna se jesu li već u tretmanu, je li to neko ponavljajuće djelo koje možda nije prijavljeno. Oni to obrazlože kao da je to prvo djelo, ali ne znaju. Nekad je to ponavljajuće djelo, a mi znamo ili netko treći zna, npr. policija. Mislim da nema te suradnje koja je jako važna. Bude gluhog telefona. (S4)</i></p>
<p>4. Nedostatak koordinacije</p>	<p><i>I činjenica je da smo svatko u svom dijelu, nekako smo zatvoreni, radimo u djelokrugu koji nam je zadan. Nema koordinacije između nas, ni jedno mjesto gdje bi žrtve mogle doći i pitati. MUP ne zna što bi trebao raditi Zavod za socijalni rad pa oni ne znaju što bi trebala bolnica ili Zavod za javno zdravstvo... (L3)</i></p> <p><i>Sustav ne funkcionira i sustav međusobno ne funkcionira. Uopće ne djeluje kao sustav nego kao svaki dio radi za sebe. (Z2)</i></p>

Samoprocjena kompetentnosti stručnjaka

Na pitanje **osjećaju li se kompetentno u radu sa žrtvama nasilja u obitelji** dio sugovornika ističe kako se osjećaju kompetentno, a dio smatra da im nedostaje specijaliziranih znanja i edukacija. Sugovornici su otvoreni za nove edukacije i ističu kako bi se voljeli obrazovati kako bi bili što kompetentniji pružiti podršku žrtvama i bolje raditi svoj posao. Istovremeno dio njih ističe kako je važan vlastiti angažman jer često institucije ne organiziraju ili nisu spremne platiti i poslati zaposlenike na dodatne edukacije.

Mislim da mi treba dodatnih znanja, pogotovo u pravnom smislu. Mislim da tu trebam dodatno ojačati i imam želju i volju za tim. Osjećam se kompetentnom pružiti podršku, ali to je dugotrajan i kontinuiran proces. Stalno se nešto mijenja. postoje različite mogućnosti. (C3)

Osjećam se kompetentnom, ali ne znam koliko bih se osjećala kompetentnom da se nisam sama angažirala u tom smislu i odradila sve ove edukacije, školovala se za psihoterapeuta. Sve što smo prolazili od Ministarstva pravosuđa i uprave, sve te nekakve edukacije, nekako mi se ne čini dostatno za nekoga tko tek počinje raditi. (C2)

Voljela bih da ima malo više edukacija, bilo psihološke prirode ili neke druge, da imamo neki način kako pristupiti žrtvi i počinitelju. To mi nedostaje u radu. (PR3)

Pravnici su uvijek zakinuti što se tiče edukacija. Ove druge edukacije su i dostupne i često se organiziraju. (S3)

Mislim da mi fali još nekih dodatnih edukacija. Na primjer možda za neki prvi inicijalni razgovor, kako pristupiti žrtvama obiteljskog nasilja. Ali meni nije još ništa ponuđeno u domeni nasilja u obitelji. (S2)

Kompetentna sam od jedan do pet, rekla bih tri. Trebala bih možda edukaciju vezano uz prve korake kada se dogodi ili vezano uz korake u sustavu, što mogu očekivati kad se pošalje prijava, što treba sustav po koracima raditi. (O3)

Iskustva žrtava s institucijama

Prema iskustvima žrtava koje su sudjelovale u intervjuima, od svih institucija najugodnije im je iskustvo s udrugom DEŠA. Od osobite im je pomoći bila usluga pratnje na institucije, posebno sud. Neke od njih ističu kako bi vjerojatno odustale od svega da nisu imale ovaj vid podrške.

Guglala sam i tako sam našla broj i nazvala. I stvarno je njihov pristup bio super. Poslušali su me i bilo mi je lakše kad sam ispričala, kad nekom povjeriš. Tad sam bila smetena i još ti napadi panike. Ana mi je pomogla što god je trebalo i neke brojeve naći. I poslije za sud pratnju i odvjetnika besplatnog. Išla je sa mnom na sud. To mi je jako pomoglo. Ne znam kako bih bez nje. (Ž2)

U biti DEŠA mi je najviše pomogla – Anđela. Ona mi je najviše ta prava objasnila da budem iskrena. Spasile su me. (Ž3)

Kad sam pošla s Anom na sud, ona je sve za mene pamtila jer ja nisam znala gdje sam. Ana je pitala suca za neke stvari. Odmah oni to drugačije gledaju. I meni je puno značilo, pogotovo tad. Ne znam što bih sama. Prošla sam kroz pakao, ne bih i to mogla sama. (Ž5)

Od ostalih institucije u sustavu s kojima žrtve dolaze u kontakt, sugovornice ističu pozitivna iskustva s Policijskom postajom u Dubrovniku, dok su za druge policijske postaje iskustva manje pozitivna.

Ja sam dala izjavu na policiji tu u Dubrovniku, ali nisam znala što govorim. Znači, mene je policajka pitala, dali su mi ženu da mi bude lakše. Na tome im stvarno hvala jer su bili jako pristojni. Nisam imala nikakvo neugodno iskustvo, dapače. (Ž1)

Išla sam u policijsku postaju u mjestu gdje živim i tamo sam naišla na užasan otpor. Nakon što sam sve ispričala policajcu što se događalo u zadnje dvije godine, pitao me imam li nalaze od doktora, ima li itko da sam se žalila od svojih. Rekla sam da nemam ništa od doktora i da imam jednu osobu, a nisam nikome drugome govorila jer bi bilo da sam sama kriva što ga trpim. A ja ne mogu nikome objasniti da se ne mogu riješiti te osobe. On mi je rekao da mi je kasno za sve i ja sam napustila postaju potpuno skršena. I tad sam zvala poznanika koji radi u drugoj postaji i rekla sam da ću odustati od svega. Da je imalo labilnija osoba, ubila bi se tad. (Ž3)

Kako sam ja znala socijalnu radnicu od prije, ona je zvala inspektora koji je onako malo provjereniji, normalniji i dogovorili smo to popodne u 3 sata i otišla sam i ispričala doslovno sve od početka do kraja. Bio je super, jako je imao dobar pristup. (Ž4)

Kao što je vidljivo i iz posljednjeg citata, iskustvo u različitim službama je neujednačeno, odnosno ovisi o tome koja osoba će žrtvi biti prvi kontakt. Budući da je žrtvama, osobito u tim inicijalnim fazama, potreban senzibiliziran i empatičan pristup, može štetno na njih djelovati ako ga ne dobiju. Stoga je važno educirati osobe u sustavu, osobito one koje dolaze u izravan kontakt sa žrtvama o načinima pristupa i kvalitetne podrške. Žrtve ističu kako

Institucije kao institucije ne funkcioniraju. Nego pojedinci. Gdje god da sam došla, susretneš pojedince koji su dobri, koji zapravo nose sve to. (Ž5)

Slično tvrde i stručnjaci:

Ne kažem da su to sve osobe u sustavu, ali pojedinci zaista nisu dovoljno senzibilizirani i educirani da bi mogli kvalitetno pružiti podršku žrtvama. I to je možda najveća frustracija koja se javlja u radu. Kad nam žrtve dođu i opisuju kako su se pojedini djelatnici unutar institucija odnosili prema njima, kako su ih ispitivali. Tu vidimo da zaista nedostaje edukacije i senzibiliziranijeg pristupa ovoj temi, osobito rodno senzibiliziranog pristupa, objektivnog znanja, da se nepristrano, objektivno i profesionalno pruži podrška. Ti propusti mogu zauvijek odgurati osobu od sustava i od toga da traži daljnju pomoć

Dovoljna je u slučajevima nasilja u obitelji ponekad i jedna pogreška da žrtva izgubi povjerenje u sustav, da odustane, da se povuče i rješava probleme sama na način kako zna i umije. (C3)

Možda jednom prijaviti nasilje i naići na neadekvatan pristup, vidjet će kako to funkcionira i više ga neće prijavljivati. A onda se to sve prepričava, okolina priča i onda se i duge žrtve obeshrabre. Kako će biti povjerenja u sustav? (Z1)

Specifični problemi u pogledu nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji

S obzirom na **specifične probleme koji postoje u Dubrovačko-neretvanskoj županiji**, odgovori sugovornika grupiraju se u nekoliko tema: centralizacija (neujednačenost usluga), nedovoljno korištenje lokalnih resursa, nedovoljno razvijen civilni sektor, nedostatak stručnjaka, nedovoljno senzibilizirana i educirana populacija (osobito u ruralnim dijelovima), nedostatak edukacija, nedovoljna financijska sredstva za razvoj usluga. Sugovornici kao poseban problem ističu dijelove županije koji su prema njihovom mišljenju osobito problematični po pitanju učestalosti nasilja u obitelji, grad Vrgorac i područje Neretve, što su područja u kojima nedostaje specijaliziranih servisa za pružanje podrške žrtvama. U generalnom smislu, sustav za pomoć žrtvama nasilja u obitelji trebalo bi osnažiti u kadrovskom i financijskom smislu te u smislu veće disperzije ili decentralizacije usluga. Odgovori s pripadajućim navodima prikazani su u Tablici 20.

Tablica 20: Specifični problemi Dubrovačko-neretvanske županije u pogledu problema nasilja u obitelji

Specifični problemi Dubrovačko-neretvanske županije u pogledu problema nasilja u obitelji	Citati sugovornika
1. Centralizacija	<p><i>Mi djelujemo u gradu Dubrovniku, pa i tu, a da ne govorimo o području ostatka županije, nedostaje specijaliziranih servisa za podršku žrtvama nasilja. Trebala bi u svakom dijelu županije, i u udaljenim dijelovima, biti kontakt točka ili neko savjetovalište koje može pomoći. (C3)</i></p> <p><i>Problem je centralizacije, ogromna županija, raštrkana. A većina institucija i tih nekih usluga je u Dubrovniku. Nije lako ljudima dolaziti, slaba je prometna povezanost. O otocima neću ni govoriti. (O2)</i></p> <p><i>Županija je jako razvučena i usluge su neke centralizirane u Dubrovniku, uključujući recimo psihosocijalne terapije i ostalo dok ostatak županije je jako loše s tim, i Korčula i Neretva što se tiče suprotnih usluga za žrtve, a o nasilnicima nećemo ni spominjat. (L2)</i></p>
2. Nedovoljno korištenje lokalnih resursa	<p><i>Da bi se situacija u ruralnim ili udaljenim dijelovima županije promijenila, treba ljude vratiti nazad. Ojačati lokalne resurse i zajednicu, osposobiti i educirati ljudi koji su na terenu. (O2)</i></p> <p><i>Zamislite žrtvu koja je majka, domaćica, koja treba sjesti na autobus i voziti se dva sata u Dubrovnik, platiti kartu 20-ak eura u jednom pravcu da bi otišla s vama razgovarati u Dubrovnik. To ne pije vode! Morate doći do žrtve. Hoćete li imati uredovno radno vrijeme u Metkoviću gdje živi 17.000 ljudi i gdje se to događa svaki dan? Ako ćete pomoć žrtvi onda se trebate njoj približiti. Ili da nađe nekog u Neretvi da se bavi time svaki dan.</i></p>

Specifični problemi Dubrovačko-neretvanske županije u pogledu problema nasilja u obitelji	Citati sugovornika
2. Nedovoljno korištenje lokalnih resursa	<p><i>I onda će se tu puno osnažiti ta žrtva. Kad ona prolazi pored tih prostorića i tu skrene, a ne ovako s autobusom da se vozi dva sata, to ne ide. (P1)</i></p> <p><i>Za to je po meni odgovorna barem djelomično i lokalna samouprava na tim područjima koja bi trebala imati interes da sufinancira, trebali bi te usluge planirati u svojim proračunima. Lokalna samouprava bi stvarno trebala izaći u susret, barem dati neke prostore, poticati razvoj tih lokalnih resursa. (L2)</i></p>
3. Nedostatak usluga	<p><i>Trebalo bi imati i specijalizirane servise za pružanje podrške i žrtvama seksualnog nasilja. Mi to nemamo. (C3)</i></p> <p><i>Po mom saznanju, psihosocijalni tretman za počinitelje godinama radi jedan čovjek. Radi za prekršajne postupke nasilja u obitelji, ne za kaznene postupke. I to prije nego što dođe presuda. S tim da bi se takva usluga trebala davati ne individualno, nego dvoje-troje i više ljudi jer se to radi u suvoditeljskom paru u grupi počinitelja. Ali nedostaje to i nedostaje podrške za te edukacije. Nije je bilo godinama. I sad je to sve što imamo u županiji. (C2)</i></p> <p><i>Mi nemamo centar za žrtve kao što imaju drugi sudovi. Radi se na tome. Imamo savjetnice sudske i kliničkog psihologa koja nam bude pri ruci. S tim da smo imali i više stručne suradnike koji razgovaraju s djecom. međutim trenutno ih nemamo. (PR1)</i></p>
4. Nedovoljno razvijen civilni sektor	<p><i>Ne znam, onaj dio Metković, Vrgorac ... Kolege kažu da je tamo strašna situacija. Problem nam je potpuni nedostatak usluga izvan ovih nekih državnih. Nemamo dovoljan broj udruga koje su podrška, koji su educirani. To nam nedostaje totalno. OCD-ova nam baš fali, ta podrška gdje bi se čovjek mogao obratiti. Jako ti puno znači kad si u takvoj poziciji da ti neko pruži podršku, a da nisi obilježen, da ne ulaziš odmah u neki sustav pod neki broj. Recimo, kad uđete u Centar ako se hoćete raspitati o nekom nasilju, oni će vam (i to je zakonski tako) prijaviti nasilje. Onda će žrtva biti u poziciji da dođe doma pa ih je strah. Super je kad možeš negdje doći pitati pa te netko može pripremiti, a to ne znači da će se nasilje zanemariti nego će napraviti sve da se situacija riješi. A nama to fali. (Z2)</i></p>
5. Nedostatak stručnjaka	<p><i>Mi smo prostorno jako dugi, a ima nas vrlo malo stručnjaka koji bi to trebali popratiti. (Z1)</i></p> <p><i>Nemamo dovoljno stručnjaka, potkapacitiranost je u svim ustanovama pa rade ljudi koji nemaju potrebne edukacije, svaštari se. Stručnih ljudi nema dovoljno. (O3)</i></p> <p><i>Mi sad imamo problem jer država kao sustav ne može osigurati psihologe jer ih ne može naći. Unatoč nastojanjima i regionalne i jedinice lokalne samouprave da se to nadomjesti raznim mjerama, zapravo osjećamo nedostatak. (L1)</i></p> <p><i>Mi nemamo centar za žrtve kao što imaju drugi sudovi. (PR1)</i></p>
6. Nedovoljno senzibilizirana i educirana populacija	<p><i>Naš patrijarhalniji svjetonazor ima isto utjecaja. Ljudima često nedostaje podrška svojih najbližih od obitelji. Često i imamo takva nasilja zbog patrijarhalnog svjetonazora, a žrtve se srame, nemaju se kome obratiti, okolina ih ušutka. (C2)</i></p> <p><i>Često žrtvama nisu dostupne institucije, a pritisak sredine je možda jači. To su neke male sredine i neke tradicionalne vrijednosti, očekivanja koje su one same usvojile i koje su im nametnute. (S5)</i></p> <p><i>Višestruki su problemi. Ako govorimo o ruralnom dijelu županije, tu postoji nekakav patrijarhalni način života koji utječe na to. U urbanom dijelu je slična priča, ali iz drugog kuta. Sramota je govoriti o tome jer bi to moglo naštetiti ugledu obitelji. (L3)</i></p>

Specifični problemi Dubrovačko-neretvanske županije u pogledu problema nasilja u obitelji	Citati sugovornika
7. Nedostatak edukacija	<p><i>Mislim da je nužno u ovoj županiji sustavna edukacija svih uključenih u rad sa žrtvama nasilja. To je teško jer ne educira županija nego, sustavi svaki posebno. (S6)</i></p> <p><i>Nedostatak edukacije i prilikom organiziranja edukacija trebalo bi osigurati obavezno sudjelovanje svih tijela, Zavoda za socijalni rad, Zavoda za javno zdravstvo, obrazovne ustanove, organizacije civilnog društva, sudovi, državna odvjetništva. (C3)</i></p>
8. Nedovoljna financijska sredstva za razvoj usluga	<p><i>Nadam se da će ojačati i usustaviti se sustav centara za žrtve i svjedoke i da će dobiti financije koje su stabilne i onda i prilikom širiti se na područja naše županije gdje usluge fale. (L2)</i></p> <p><i>Nije problem ni naše volje, mi smo išli svugdje, ali to je toliko komplicirano. Za otići na Lastovo, moraš tamo ostati spavati. A to su financijski troškovi, smještaj. To je s obzirom na takav jedan sustav jako teško pa i nemoguće. (Z1)</i></p>

Kao poseban problem među sugovornicima ističe se pitanje sigurne kuće za područje Dubrovačko-neretvanske županije. Sklonište za žrtve nasilja u obitelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji vodi Caritas. Krajem 2023. godine ovo je sklonište trebalo u potpunosti profunkcionirati, međutim to se još nije do kraja realiziralo. Problem je što među stručnjacima u sustavu vlada zbunjenost po pitanju funkcionira li sklonište i mogu li tamo upućivati korisnike.

Baš i nisam upoznata, ne bih o tome. Znam da je trebala biti, vodi je Caritas, ali ne znam je li to zaživjelo. (S2)

Upoznata sam da postoji, ali nemam informacija o tome. Ne znam kapacitete, saznala sam tko radi tamo i osim toga nemam informacija. Priča se jako dugo o tome, ali navodno jedna nije završena, a druga ne funkcionira, nedovoljno informacija ima o tome. (O3)

Što se tiče sigurne kuće, dobro je što postoji. Samo trebaju malo vidjeti kako to funkcionira u drugima. Puno drugih kuća jako lijepo funkcionira. Puno se to može napraviti bolje. Stvar je stručne podrške jer taj smještaj je na godinu dana tijekom koje se treba žrtva osposobiti da može samostalno dalje funkcionirati. (S1)

Nisam upoznat jer sam čuo da je tu bilo nekakvih problema. Pa, evo, nemam nikakve detalje, ali sam dobio takvu informaciju jer je prošli tjedan jedna žrtva išla za Zagreb u sigurnu kuću pa sam pitao zašto ne ide za Dubrovnik. Rekli su mi da mi moraju puno toga reći, da oni tamo nešto očekuju. Uglavnom ne funkcionira to. (P1)

Prevenција nasilja u obitelji

U posljednjem dijelu protokola za intervju sugovornici su nudili svoja razmišljanja o tome što bi se trebalo poduzeti u budućnosti kako bi se nasilje u obitelji preveniralo. Prevenција nasilja trebala bi obuhvaćati široki niz društvenih odgovora koji obuhvaćaju različite segmente: javne kampanje usmjerene na generalnu populaciju koje bi išle u smjeru senzibiliziranja i edukacije o nasilju, prepoznavanju nasilja i reakcijama na nasilje; edukativni programi i radionice koje bi se sustavno održavale unutar obrazovnog sustava od najnižih do najviših razina; jačanje civilnog sektora i potpomaganje njihove aktivnosti unutar lokalne zajednice koje bi bile dostupne većem broju ljudi; jačanje zdravstvenog sustava i njegove dostupnosti osobito u području rješavanja pitanja ovisnosti i psihičkih bolesti; razvoj mehanizama rane reakcije na pojavu nasilja; jačanje mehanizama zaštite žrtava nasilja; rad na programima za počinitelje nasilja. Drugim riječima, važno je ojačati sustav: odgojno-obrazovne ustanove, zdravstveni sustav, civilni sektor kroz koji bi se moglo djelovati na zajednicu i različite druge probleme koji direktno ili indirektno utječu na pojavu nasilja u obitelji. Istovremeno, sugovornici ističu i pozitivan učinak javnih kampanja koje imaju široki društveni doseg i mogućnost podizanja razine svijesti o nasilju u obitelji i senzibilizacije za potrebe žrtve. Kategorije odgovora i pripadajući navodi prikazani su u Tablici 21.

Tablica 21: Što bi društvo u budućnosti trebalo poduzeti za prevenciju nasilja u obitelji?

Što bi društvo u budućnosti trebalo poduzeti za prevenciju nasilja u obitelji	Citati sugovornika
1. Javne kampanje	<i>To bi trebala biti jedna sustavna kampanja u koju bi se uključili neki značajni ljudi i popraćeno medijima i informiranje, zaista neprestano da smo izloženi informacijama što je to obiteljsko nasilje, koja je obaveza svakog građanina, što znači biti žrtva nasilja, zašto se nasilje često ne prijavljuje Da to sve bude objašnjeno na jedan vrlo jednostavan način, napraviti medijsku kampanju i da to bude dostupno baš svima. (S6)</i>
2. Sustavni edukacijski programi kroz obrazovni sustav	<i>Programne treba provoditi kontinuirano u svim školama. Mislim da sad nisu dovoljno zastupljeni. U RH postoji samo jedan program, SNEP. Provodi ga Ženska soba, prevencija nasilja među djecom. Treba takve programe uvoditi i educirati djelatnike škola kako provoditi te programe i kako prepoznati nasilje. (C3)</i>
3. Jačati civilni sektor	<i>Psihoterapija nije dostupna velikom broju ljudi, zato bi bilo idealno da stalno postoje neki ciklusi radionica koje bi bile dostupne velikom broju ljudi. Kroz civilne udruge ili kroz sustav. Ako okolina prepozna koliko vrijede i koliko mogu, onda će se zapošljavati novi ljudi i to će biti uspješno. (S6)</i>
4. Jačati zdravstveni sustav	<i>Trebamo jačati sustav zdravstva, pogotovo u području ovisnosti i psihičkih bolesti. Da se ti problemi učinkovitije rješavaju, što nije nemoguće. (L2)</i>
5. Razvijati mehanizme rane reakcije na pojavu nasilja	<i>Treba reagirati na svaku pojavu nasilja i upućivati i učiti vještine mirnog načina rješavanja konflikta, vještine komunikacije, samoregulacije, tolerancije na frustraciju... (Z2)</i>

Što bi društvo u budućnosti trebalo poduzeti za prevenciju nasilja u obitelji	Citati sugovornika
5. Razvijati mehanizme rane reakcije na pojavu nasilja	<i>Odgajateljice u vrtiću već bi trebale biti istrenirane za reakciju na svaki oblik nasilja. Dok sam radila vani odgajateljice su bile toliko istrenirane da prepoznaju što nije dobro, kako se ponaša prema drugoj djeci, [...] One su točno znale dati upute. [...] Već na prvi incident su reagirale. (O1)</i>
6. Jačati mehanizme zaštite žrtava nasilja	<i>Primjeri dobre prakse, ako bismo mi dobro radili, ako bi se vidjelo da smo zaštitili žrtvu, da je nekome bolje. Pretpostavljam da bi to osnažilo žrtve da prijavljuju i da se ohrabre. (S5)</i>
7. Raditi na programima za počinitelje nasilja	<i>Treba s počiniteljima raditi tretmansi kad se pošalje na liječenje, psihijatrijsko, psihološki tretman, da se izrekne mjera tretmana počinitelja koja postoji kao mogućnost u sustavu. (S6)</i> <i>Treba kontinuirano pružati podršku žrtvama, ali i raditi s počiniteljima nasilja i vratiti ih u društvo. Jer ništa nismo riješili ako nismo s njim radili. (S2)</i>

6. Zaključci i preporuke

Kontinuirani rast slučajeva obiteljskog nasilja u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, kao i društvena ozbiljnost ovog problema trebali bi biti poticaj za ozbiljniji pristup svim aspektima pojave nasilja u obitelji, od prevencije, podrške i pomoći žrtvama (osobito djeci), radu s počiniteljima, ali i analizi problema iz pozicije stručnjaka koji su zaposleni u različitim institucijama unutar sustava te iz perspektive žrtava. Nasilje u obitelji rodno je obilježeno te su najčešće žrtve zlostavljanja žene, a počinitelji muškarci. No, treba napomenuti i da je određeni manji broj slučajeva u kojima su žrtve muškarci i da muškarci i žene u poziciji žrtve različito doživljavaju nasilje. S obzirom na statističke podatke i sastav uzorka žrtava nasilja koje su sudjelovale u istraživanju (a koji je sačinjen isključivo od žena), ovo je istraživanje prvenstveno usmjereno na žene, što može biti jedno od ograničenja istraživanja. Drugo ograničenje predstavlja relativno mali broj sudionika iz pojedinih skupina unutar sustava. No, s obzirom na kvalitativnu metodologiju i eksplorativnu narav ovog istraživanja kojom smo htjeli dobiti uvid u najvažnije probleme unutar sustava na lokalnoj razini (i to iz perspektive stručnjaka i žrtava) i iz ovakvog sastava i veličine uzorka prikupljeni su značajni i sadržajno bogati podaci o temi istraživanja.

Iskustvo nasilja u obitelji ne može se univerzalizirati jer je pod velikim utjecajem različitih individualnih varijabli žrtve (spol, dob, obrazovanje, odgoj, mjesto u kojem živi, status veze itd.). Individualni faktori utječu i na razumijevanje iskustva nasilja te na reakciju na zlostavljanje. Unatoč specifičnosti svake situacije u kojoj se događa nasilje u obitelji i pozicije svake žrtve, iz dobivenih podataka vidljivo je kako se nasilje u obitelji ne prijavljuje ili prijavljuje tek nakon duljeg vremenskog razdoblja trpljenja nasilja iz višestrukih razloga: nepovjerenja u sustav i neodgovarajuće reakcije sustava, straha, srama, izostanka potpore okoline koja nerijetko žrtve osuđuje, financijske ovisnosti žrtve, brige za djecu. I nakon prijave nasilja, iz intervjua sa žrtvama možemo vidjeti kako se javljaju dodatni problemi

koji perpetuiraju gubitak povjerenja u sustav – greške koje se događaju na njihovu štetu, a za koje nitko ne preuzima odgovornost. Žrtve se osjećaju nebitno, izgubljeno i prepuštene same sebi, dodatno opterećene probijanjem kroz pravni sustav i nastojanju da zadovolje materijalne potrebe (za sebe i za djecu).

I stručnjaci zaposleni u različitim institucijama unutar sustava prepoznaju greške i nefunkcioniranje sustava u nekim segmentima - nedostatak usluga, neprepoznavanje potreba žrtava, nedostatak edukacija koje bi omogućile bolje razumijevanje i utrenirani pristup potrebama žrtava (empatiju za njihovu zbunjenost i nepoznavanje sustava), te česte promjene pravilnika i legislative koje unose zbrku i nesigurnost. Manjak stručnjaka na određenim pozicijama stvara dodatne probleme zaposlenima u sustavu i često stvara osjećaj preopterećenosti i frustracije. Nepostojanje organizirane supervizije dalje otežava situaciju. Neujednačenost pristupa po institucijama, ali i po pojedincima unutar institucija stvara dodatno opterećenje, ne samo za žrtve, nego i za stručnjake unutar sustava. Civilni sektor u ovakvoj situaciji preuzima veliku ulogu u pružanju potpore žrtvama i „popunjavanju“ praznina koje postoje u službenom sustavu, budući da se bave pojedincem, odnosno pojedinim slučajem i tako stvaraju dojam koherentnosti iz perspektive žrtve. Ovaj nedostatak koherentnosti i dojam da je sustav „rascjepkan“ potvrđuju kroz svoje iskaze i sugovornici koji su u njemu zaposleni kad govore o međusektorskoj suradnji. Naime, oni iznose kritike drugih institucija i upozoravaju na nedovoljno uključivanje u suradnju od strane nekih. Kao problem ističu i slabu komunikaciju između institucija, nedostatak povratnih informacija, „podijeljenost“ sustava gdje svaka ustanova radi samo do određene granice pa izostaje koordinacija i dojam cjelovitosti sustava.

Uz sve navedene probleme, Dubrovačko-neretvanska županija ima i druge specifične poteškoće u pogledu rješavanja problema nasilja u obitelji. Oni se vezani uz geografske i prostorne karakteristike koje onda za posljedicu imaju centralizaciju (neujednačenost usluga) u središtu i perifernim dijelovima, nedostatak stručnjaka (osobito na otocima i drugim udaljenim dijelovima) te nedovoljno senzibiliziranu i educiranu populaciju (osobito u ruralnim dijelovima). U tom smislu kao problem se nameće i nedovoljno korištenje lokalnih resursa (u ruralnim i udaljenim dijelovima županije), odnosno generalno nedovoljno razvijen civilni sektor (osobito u perifernim dijelovima) i nedovoljna financijska sredstva za razvoj usluga. S obzirom na poziciju županije potrebne edukacije stručnjaka su često teško ostvarive (zbog udaljenosti, visokih troškova, manjka stručnjaka i nemogućnosti izostanaka s posla).

Na generalnoj razini potrebno je raditi na većoj učinkovitosti sustava, osobito u pogledu prevencije, rane reakcije i prepoznavanja nasilja (od strane institucija, ali i pojedinaca), podrške i tretmana žrtava unutar institucija u sustavu te programima koji će pomoći žrtvama i počiniteljima u ponovnom uključivanju u društvo. Stoga se kao **opća preporuka ističe daljnje jačanje sustava i svih njegovih segmenata u kadrovskom i financijskom smislu**. Osim toga preporuka je i razviti strategiju zaštite od nasilja u obitelji kao i strateški plan provedbe strategije.

Posebne preporuke mogu se podijeliti u nekoliko kategorija:

1. PREVENCIJA

- podizanje javne svijesti o obiteljskom i seksualnom zlostavljanju kroz javne kampanje (na nacionalnoj i lokalnoj razini)
- dostupnost informacija kroz različite kanale informiranja na lokalnoj razini (letci, plakati, brošure, TV, radio, društvene mreže, web stranice, internet portali)
- edukativni programi i radionice koje bi se sustavno održavale unutar obrazovnog sustava od najnižih do najviših razina (uključujući i visokoškolske ustanove za promicanje svijesti i znanja o zdravim odnosima, osobito u mladenačkim vezama)
- jačanje civilnog sektora i njihovih aktivnosti unutar lokalne zajednice, pri čemu je važno razvijati civilni sektor u udaljenim dijelovima županije
- jačati zdravstveni sustav i njegovu dostupnost osobito u području rješavanja pitanja ovisnosti i psihičkih bolesti
- podrška organizacijama civilnog društva od strane lokalnih samoupravnih jedinica u financijskom i prostornom smislu

2. DOSTUPNOST I RAZVOJ NOVIH USLUGA

- potpora postojećim organizacijama civilnog društva i poticanje novih programa usmjerenima na pružanje podrške žrtvama nasilja u obitelji
- razvijanje mehanizama potpore za počinitelje nasilja:
 - a) formiranje timova za provedbu psihosocijalnog tretmana za počinitelje prekršajnih i kaznenih djela nasilja u obitelji
 - b) osmisлити i provoditi programe postpenalnog uključivanja u društvo za počinitelje nasilja (društveno korisni rad, radionice)
- formiranje mobilnih timova za pružanje podrške žrtvama
- unutar sustava civilnog društva razvijati programe stručno vođenih radionica koje bi bile dostupne većem broju ljudi (fizički i *online* za teško dostupne dijelove županije)
- educirati određeni broj osoba po pojedinim institucijama (policija, sudovi, državno odvjetništvo, odgojno-obrazovne ustanove, zdravstvene ustanove, civilne udruge) kako bi bile specifično pripremljene za prepoznavanje, rad i podršku u slučajevima nasilja u obitelji
- razvijati usluge sigurne kuće (npr. u slučajevima preuzimanja brige nad djecom u slučajevima kad se majka mora odvojiti od njih, npr. kad ide u rodilište)

3. SURADNJA IZMEĐU INSTITUCIJA

- poboljšati protok informacija između pojedinih institucija (npr. trenutno neki od ključnih dionika nisu upoznati s informacijama u vezi sigurne kuće u DNŽ)

- standardizirati načine provedbe pojedinačne procjene potreba žrtve koja bi se trebala temeljiti na suradnji tijela postupka s tijelima, ustanovama i organizacijama koje pružaju pomoć i podršku žrtvama (unutar službenog sustava i civilnog sektora)

- standardizirati i prioritzirati pitanje obavještanja žrtve o počinitelju (puštanje iz istražnog zatvora ili pritvora)

- unaprijediti suradnju ostalih institucija i odgojno-obrazovnih ustanova kad se radi o djeci žrtvama ili svjedocima nasilja u obitelji

- uključiti institucije kao što su Zavod za zapošljavanje i organizacije za obrazovanje odraslih u suradnju, servise za pomoć djeci oko učenja, organizacije koje okupljaju ranjive skupine (umirovljenike, osobe s invaliditetom, djecu s poteškoćama) u pogledu povećanja efikasnosti podrške žrtvama

- održavati redovite i ad-hoc (prema potrebama) multisektorske sastanke koji bi okupljali predstavnike iz svih institucija vezanih uz problem nasilja u obitelji

- oformiti poseban tim koji bi koordinirao rad unutar sustava, organizirao međusektorske sastanke i rješavao druge probleme

- omogućiti stvaranje inicijativa koje bi vodile osobe koje su preživjele obiteljsko nasilje i stručnjaci koji ih podržavaju

- poticati i širiti uslugu pratnje žrtava na institucije kako bi sve smanjio broj žrtava koje se povlače iz postupka

4. PITANJA PO SPECIFIČNIM INSTITUCIJAMA

- napraviti hodograme koji će biti dostupni svima unutar određene institucija, ali i drugim institucijama

- na sudovima organizirati posebne čekaonice za žrtve i počinitelje nasilja ili organizirati njihove dolaske u različitom vremenu

- dalje raditi na tome da žrtve, osobito djeca, ne moraju davati višestruke iskaze

- poticati veće uključivanje osoba iz pravosudnog sustava u edukacije vezane uz pitanje nasilja u obitelji

- poticati i educirati osobe iz odgojno-obrazovnih ustanova na ranu reakciju u slučaju sumnje na nasilje u obitelji i na načine informiranja žrtava

- poticati i educirati osobe iz zdravstvenih ustanova na ranu reakciju u slučaju sumnje na nasilje u obitelji i na načine informiranja žrtava

- dati žrtvama glas, u smislu da mogu svoje pohvale, kritike, pitanja i nedoumice izložiti na način da ih se čuje

Ovo istraživanje polazi od pristupa „odozdo prema gore“, odnosno temelji se na idejama, stavovima i informacijama koje su s nama podijelili stručnjaci iz različitih dijelova sustava na lokalnoj razini. Posebnu dimenziju istraživanja dala su iskustva žrtava. Osnovna

ideja iza ovakvog pristupa je da se dugoročni uspjeh programa zaštite treba temeljiti na suradnji s lokalnom zajednicom i svim njezinim dionicima s ciljem ostvarenja individualne i društvene dobrobiti.

Snažniji i bolje organiziran sustav s educiranim zaposlenicima preduvjet je uspješnijeg društvenog odgovora na problem nasilja u obitelji, a time i zdravijeg društva. Istraživanja usmjerena identificiranju problema, učinkovitosti sustava, utvrđivanje najvažnijih aspekata i najboljih načina implementacije programa koji su ekonomski izvedivi za zajednice od iznimnog su značenja za postizanje snažnijeg i bolje organiziranog sustava. Iako se znanje o nasilju u obitelji, posljedicama koje ono ima i načinima podrške žrtvama u Hrvatskoj značajno unaprijedilo kroz posljednja dva desetljeća (Burić 2023: 15) još uvijek treba raditi na boljem razumijevanju i metodama implementacije učinkovite intervencije za smanjenje nasilja u obitelji i poboljšanje ishoda za žrtve, kao i za počinitelje.

Reference

- Bezić, Reana, i Petra Šprem. 2020. "Zaštita žrtava u kaznenom postupku - praktična implementacija direktive 2012/29/EU". *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* 27(2): 603-635.
- Brajdčić-Vuković, Marija, Birkelund, Gunn Elisabeth, i Aleksandar Štulhofer. 2007. "Between Tradition and Modernization: Attitudes toward Women's Employment and Gender Roles in Croatia". *International Journal of Sociology* 37(3): 32-53.
- Bukovčan, Tanja, i Željko Dugac. 2022. "Tolerated Pains, Ignored Sorrows: Domestic Violence as Structural Violence with Cultural Continuity". *Etnološka tribina* 52(45): 98-111.
- Burić, Zoran. 2023. "Uvod: Žrtva u kaznenom postupku". U: *Žrtve kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu*, Droždan-Kranjčec, Anamaria (ur.), 12-16. Zagreb: Ženska soba
- Charmaz, K. 2006. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. Sage Publications.
- Cifrić, Ivan. 2009. *Kultura i okoliš*. Zaprešić: Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti „Baltazar Adam Krčelić“.
- Galić, Branka. 2002. "Moć i rod". *Revija za sociologiju* 33(3-4): 225-238.
- Gelles Richard J. 1985. "Family Violence". *Annual Review of Sociology* 11: 347-367.
- Klasnić, Ksenija. 2011. "Ekonomsko nasilje nad ženama u intimnim vezama u hrvatskom društvu". *Socijalna ekologija* 20(3): 335-355.
- Lacko, David, Čeněk, Jiri, Točík, Jaroslav, Avsec, Andreja, Đorđević, Vladimir, Genc, Ana, Haka, Fatjona, Šakotić-Kurbalija, Jelena, Mohorić, Tamara, Neziri, Ibrahim, and Siniša Subotić. 2022. "The Necessity of Testing Measurement Invariance in Cross-Cultural Research: Potential Bias in Cross-Cultural Comparisons With Individualism – Collectivism Self-Report Scales". *Cross-Cultural Research* 56 (2-3): 228-267.
- Mamula, Maja, i Ivana Dijanić Plašč. 2014. "Tipična žrtva obiteljskog nasilja u RH – sociodemografski profil". *Život i škola* 32(2): 111-128.
- Martinjak, Davorka, i Hrvoje Filipović. 2019. "Prekršajna ili kaznena odgovornost u slučaju nasilja u obitelji". *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu* 26 (2): 621-653.
- Milas, Ivana. 2005. "Nasilje u obitelji - pravni aspekti". *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 55 (3-4): 961-999.
- Radenović, Sandra. 2021. "Bioetika i nasilje". *JAHN* 3(5): 205-218.
- Rubenser, Lorie. 2007. "Worldwide sociolegal precedents supporting domestic violence from ancient to modern times". U: *Encyclopedia of Domestic Violence*, Jackson, Nicky Ali (ur.), 733-737. New York i London: Routledge.
- Swearingen, Elizabeth. 2003. *Aggression: Feminist Perspective. Encyclopedia of Murder and Violent Crime*. SAGE Publications.
- Škrbić Alempijević, Nevena, Potkonjak, Sanja, i Tanja Rubić. 2016. *Misliti etnografski: Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Zagreb: FF Press.
- Šprem, Petra. 2023. *Normativna i empirijska analiza obiteljskoga nasilja u Hrvatskoj – kaznenopravni koncepti, kriminološki fenomeni, praktični izazovi i moguća rješenja*. Doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilište u Zagrebu.
- Tomić, Sara. 2017. "Prisutnost nasilja u dubrovačko-neretvanskoj županiji". *Nursing journal* 22 (3): 280-282.